

ERMITA DE LA NOSTRA
VERGE DE LA PINEDA.

Voltaire

Ermita de la nostra Verge de la Pineda.

Índex

1. Pròleg.....	4
2. Introducció.....	5
3. Els orígens.....	6
3.1. Llegenda de la troballa de la Mare de Déu de la Pineda.....	6
3.2. Construcció d'un santuari primitiu.....	7
3.3. Primers documents on hi ha constància de l'Ermita.....	8
4. Història del santuari.....	12
4.1. Situació i entorn.....	20
5. L'edifici.....	22
5.1. Identificació i catalogació.....	22
5.2. Anàlisi formal.....	22
5.3. Temàtica i interpretació.....	25
6. Retaule major de l'ermita de la Mare de Déu de la Pineda.....	26
6.1. Identificació i catalogació.....	26
6.2. Anàlisi formal.....	26
6.3. Context històric.....	28
6.4. Temàtica i interpretació.....	29
6.5. Autor.....	29
6.5.1. Biografia.....	29
6.5.2. Fonts d'inspiració.....	30
7. Imatge de la Mare de Déu.....	32
7.1. Catalogació.....	32
7.2. Anàlisi formal.....	32
7.3. Context històric.....	33

8. Torre de l'ermita de la Pineda.....	36
9. Notícies.....	38
10. Altres.	39
11. Fotografies.....	40
11.1. Robatori que es va produir a l'ermita de la Pineda.	40
11.2. Detall de la imatge original.....	41
12. Conclusions.....	42
13. Agraïments.....	43
14. Vocabulari.....	44
15. Bibliografia i Webgrafia.....	45
Annexos.	46

1. Pròleg.

Soc un entusiasta dels llargs viatges, tant se val si són a peu o en els moderns sistemes de transport. Tanmateix, és fascinant adonar-nos que la història ens permet també recórrer llargs periples en el temps sense moure'ns de lloc.

El viatge per la història del santuari de la Mare de Déu de la Pineda té el punt de partida en un terreny despoblat prop del qual va tenir lloc el feliç encontre que ens relata la llegenda del Rescat de les Cent Donzelles. Més endavant trobem la construcció d'una petita església que esdevindria parròquia d'un vast territori rural de pagesos i pescadors. Les freqüents incursions dels pirates despoblaren de nou el terreny, i la parròquia es va convertir en ermita, focus de devoció dels pobles dels encontorns i objectiu de la fúria destructora dels violents. Molt més lleu va ser el conflicte territorial entre vila-secans i canongins, una de tantes picabaralles anecdòtiques freqüents entre pobles veïns.

La mateixa situació geogràfica del santuari, enclavat avui en ple Raval de la Mar, ha esdevingut una veritable declaració de principis. A mig camí entre Vila-seca i la Pineda, el Raval fa de frontera entre la zona industrial del polígon químic i la zona de lleure i turisme de Port Aventura i el parc de la Torre d'en Dolça. En aquest temps en què l'antic ora et labora monacal s'ha convertit en un gaude et labora més terrenal, la presència del santuari en el punt d'intersecció entre aquests dos mons ens recorda tossudament que la dimensió espiritual dona relleu a la vida humana i la fa transcendir més enllà de la superfície banal i aparent de les coses.

Ha estat per a mi un goig constatar que (pseudònim: Voltaire), nadiua de l'era digital i hereva per branca materna d'una cultura ben llunyana, hagi estat sensible i interessada a comprendre els significats i desentrellar els misteris que amaga el santuari, elaborant un treball interdisciplinari que conjuga tècnica, art, història i espiritualitat.

En els temps del meu batxillerat, el Rotring era l'últim avenç tecnològic, que facilitava en gran mesura la confecció de les làmines de dibuix tècnic i evitava les maleïdes taques de tinta que escopia el vell tiralínies. El fet que el Rotring sigui ara considerat un instrument arcaic em fa adonar que, de fet, la meva generació ja comença a formar part de la prehistòria. Em vindria ara de gust acabar aquest pròleg amb l'emoiconona d'una cara rodona plorant de riure. Perquè, tanmateix, hi ha coses antigues que es conserven en plena forma. Parlo del santuari, és clar.

Jordi Vila i Borràs,

rector de la parròquia de Sant Esteve, Vila-seca 2017.

2. Introducció.

Quan vaig començar a plantejar-me temes per al meu treball de recerca, tenia molt clar que girarien al voltant del món de l'art. Com a persona apassionada a la història de l'art vaig pensar en un l'anàlisi detallat del moviment impressionista (a partir de la col·lecció exposada a Moscou, en el Museu Pushkin). Però aviat em vaig adonar que no fa falta anar-se'n massa lluny per investigar coses que desconeixes i per tant he acabat escollint el tema sobre l'Ermita de la Pineda i la seva torre.

L'excel·lentíssim i reverendíssim senyor Jaume Pujol i Balcells, arquebisbe de Tarragona, l'any 2012 va concedir oficiar a la Comunitat Ortodoxa a l'Ermita de la Pineda amb el permís i col·laboració de la Parròquia de Sant Esteve Protomàrtir de Vila-seca¹. A partir d'aquest moment cada diumenge hem pogut reunir-nos per la nostra celebració litúrgica. Aquesta freqüentació al santuari ha despertat el meu interès per tota la història que hi ha al darrere d'aquests murs, que ens han acollit des de fa molts anys, fermament lligats a la llegenda de la Mare de Déu de la Pineda.

He començant molt entusiasmada la recerca d'informació sobre l'ermita, ja que el meus objectius artístics són analitzar l'edifici i el retaule de la Mare de Déu de la Pineda (a part d'explicar una mica d'història), esbrinar quan va ser bastit, si l'han reconstruït, etc. Aquest objectius van sorgir de manera natural perquè tenia un coneixement nul sobre el tema en relació al santuari, la torre o la Verge, però també del vocabulari propi que em permetés estudiar a fons i el qual poc a poc he anat adquirint. Progressivament han anat sorgint nous interessos, materials, dificultats per analitzar, com per exemple la inexistència de plànols de l'edifici, cosa que m'ha animat a posar-me a mesurar i reproduir de la manera més fidedigna la planta del santuari, però d'una manera arcaica, utilitzant paper vegetal i Rotrings.

¹ Als annexos es pot consultar una còpia de l'acord.

3. Els orígens.

3.1. Llegenda de la troballa de la Mare de Déu de la Pineda.

Vila-seca al segle XII i XIII era una petita vila repoblada de petits camperols i pescadors organitzada al voltant de 2 nuclis: Vila-seca de Solcina, donada en feu a Ramon d'Olzina per part d'Alfons el Cast i Vila-seca del Comú, sota potestat de l'Arquebisbe de Tarragona.

La Vila-seca del Comú estava emmurallada a causa dels freqüents atacs pirates i tenien una església dedicada al seu patró: Sant Esteve. Els habitants de la Vila-seca de Solcina en canvi, rebien la protecció de les torres de defensa del castell dels Olzina i disposaven d'una altra església on veneraven a Sant Joan.

La llegenda explica que un dels pastors que havia sortit amb uns altres a péixer les ovelles prop del mar, es va allunyar. Al capvespre aquest es trobava cansat i va voler asseure's damunt unes pedres, però el va sorprendre una llum intensa provinent de la copa d'un pi. Va aixecar la vista i va presenciar una escena colpidora: la imatge de la Mare de Déu subjectant el seu Fill. El pastor va agafar la imatge i se la va emportar a casa, ja que pensava que algú la prendria d'allà i se la quedaria. Va amagar la imatge al corral, i, al dia següent quan va voler ensenyar-la al poble, aquesta havia desaparegut.

El pastor sorprès va anar al lloc on l'havia trobat i va tornar a veure la Mare de Déu al mateix lloc. Va tornar a amagar-la a casa, però mentre tornava a pasturar les ovelles al costat del pinar va aixecar el cap i es va adonar que la Verge era damunt els pins. La decisió de la Mare de Déu de romandre en aquell lloc era molt clara, ja que la situava prop de Vila-seca, la Pineda, Salou i la Canonja. Després va construir una petita cova amb pedres i deixà allí la figura. Seguidament va anar a comunicar la bona notícia al seu poble. Els habitants van decidir construir una petita ermita per la Mare de Déu i d'aquell primer temple no en queda res, ja que l'ermita que coneixem és va edificar molt després. A partir d'aquest moment la Mare de Déu va oferir la protecció a tots el pobles del voltant i aquests van acudir a pregar-li per demanar bones collites, per algun familiar malalt o simplement donant-li les gràcies per la seva benevolència.

Aquesta és la història, que sostinguda per la gent que vivia al voltant, ha perdurat al llarg dels anys. I és molt important no deixar abandonat aquest record que pot passar d'avis a nets o de pares a fills, com part de la nostra història, ja que la Mare de Déu sempre hi serà per escoltar-nos.

3.2. Construcció d'un santuari primitiu.

Del primer santuari que va acollir la imatge de la Mare de Déu de la Pineda o del Foradet com també se l'anomena (perquè també es creu que la podien haver trobat en el forat d'un pi) no s'ha conservat gaire informació.

Els territoris de Vila-Seca i la Pineda començaren a repoblar-se la segona meitat del segle XII després de la reconquesta del territori. Aquests termes no van ser donats en feu com succeïa normalment, sinó que la Pineda apareix relacionada amb el monestir de Poblet per decisió reial, quan al 1195 Alfons el Cast concedeix l'estany de la Pineda a l'abat Pere i als monjos de Poblet. La Pineda no deuria ser un indret molt conegut, perquè al Cartulari de Poblet es cita Salou com a referència:

«...illum stagnum meum de Pineta, quod est iuxta Salo...²» (Aquell estany de la Pineda que està al costat de Salou.)

Es creu que a partir d'aquell moment es van edificar diverses construccions al terme, però a causa dels freqüents atacs pirates la Pineda i Salou mai van passar de poques cases fortificades amb terres de conreu. El castell o torre de la Pineda també va ser aixecat al voltant d'aquestes dates (1202-1207) el qual finalment va ser donat a l'església de Tarragona.

Encara que es parla que Salou va ser un indret més important, la parròquia es va situar a la Pineda. La divisió es va produir uns anys després de la donació de dominis a l'església de Tarragona quan l'arquebisbe Pere d'Albalat i el paborde³ Arnau Gibot, que tenien la possessió en conjunt de Salou i la Pineda, van dividir

² EMMA LIAÑO. Capítol VIII, la Pineda. Vila-seca i Salou: el seu passat monumental. Impremta monàstica, Abadia de Poblet (prov. de Tarragona). 1984.

³ Paborde: títol eclesiàstic donat al canonge o al monjo que regia una pabordia.

les terres concedint Salou amb totes les terres a l'arquebisbe i la Pineda al paborde a l'any 1245 (en alguns escrits consta 1243).

Després de la partició l'església es va mantenir vinculada al territori de la Pineda, per tant podem suposar que ja hi havia un santuari i per la seva proximitat no va ser necessària la construcció d'un altre, perquè el vilatans de Salou van seguir utilitzant l'antiga i comuna parròquia.

Salvador Babot en canvi, suposa que fou construïda al segle XII ja que en una acta de cerimònia d'acció de gràcies del 1648 diu:

«...cosa tan señalada que ab cinc cents anys no se havia fet tant.⁴»

Per tan l'erudit basant-se en aquesta informació, situa la construcció als voltants del 1150, però per dades històriques resulta molt dubtosa la repoblació de la zona abans de finals del segle XII i per tant, cal esperar-nos com a mínim al 1200.

3.3. Primers documents on hi ha constància de l'Ermita.

El primer document que menciona el santuari és de l'any 1327 on el rector Pere Torrelleona, rector de la Selva del Camp atorga 2 sous "*Operi Sanctae Mariae de la Pineda*" (*Per l'obra de Santa Maria de la Pineda*) i que ens permet plantejar dues opcions: s'estava construint un nou santuari, o era una ampliació del temple primitiu. Cal esmentar que aquestes dates corresponen a l'estil al qual pertany la imatge de la Mare de Déu de la Pineda, el gòtic, per tant la llegenda de la troballa arrenca a partir d'aquí. El 1348 Bernat d'Olives de Reus va donar 5 sous a l'ermita i el 1363 Francesca d'Archs, de la Selva del Camp en va cedir dotze sous.

En la visita que vaig fer a l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, el Mossèn Manel Fuentes va tenir l'amabilitat de consultar totes les capses de documents on podien trobar-se, però només va poder localitzar el testament de Francesca

⁴ ANTONI JORDÀ I FERNÁNDEZ. Capítol: "Repertorio". El "Repertorio..." de Mn Salvador Babot (1796-1874). Editorial Pau Gavalda-Cañellas, 1-Tarragona. 1992.

d'Archs. La complexitat consistia en el desfasament del calendari amb el nostre, ja que en el segle XIV encara era vigent el Julià i s'havia de fer uns càlculs per poder saber el dia i mes per buscar-lo, i només en una de les referències constava la data que permetia orientar-nos. A més a més els apunts notariais exigien uns estudis de paleografia perquè per mi el llatí del segle XIV és indesxifrable.

Després de consultar moltes capses i rebre unes lliçons sobre el calendari Julià que utilitzava el terme kalendes (per referir-se al dia 1 de cada mes), els nones (es referien al dia 5 de cada mes o al dia 7 si el mes tenia 31 dies) i el idus (dia 13 de cada mes o dia 15 si el mes tenia 31 dies) i poder tocar els escrits fets de tela (gràcies a això s'han pogut conservar fins als nostres dies) vam trobar aquesta referència:

A.H.A.T. La Selva del Camp. Capsa 76 núm 255. 1362 llibre de testaments (1360-1363) 1 d'agost Francesca d'Archs, muller de Francesc d'Archs.

«Sancte Maria de la Pineda XII denarios» (Santa Maria de la Pineda dotze denaris).

L'escriptura més antiga que es conserva a l'Arxiu de Vila-seca que fa referència a aquest Santuari diu: *«En 1427 die veneris 13 jannuarii Domino Blanco hereditario Petri Franci Villasicca de Comuni, dimisso Stae Mariae de Pineda unum solidum...» (En 1427 divendres tretze de gener, Senyor Blanco hereu de Pere Franc de Vila-Seca del Comú, dona a Santa Maria de la Pineda un sou)*

I un altre testament: *«En 1427 die veneris 18 mensis Julii Francisca Riba de Vila-seca de Comu»* diu en el seu testament *«Dimitto Stae Maria de Pineda duodecim denarios» (Dono a Santa Maria de la Pineda dotze denaris).*

Al 1490 es parla d'un enterrament a Vila-seca en el que es paguen dos sous al Rector de la Pineda que oficia l'enterrament.

En 1491 dia 24 de desembre Juan Sadoll en el seu testament diu: «*Dimitto esclesia B.Maria de Pineda septem solidos.*» (Dono a l'església Santa Maria de la Pineda set sous).

En 1498 dia 27 d'agost Maria Daniu en el seu testament diu: «*Dimitto operi ecclesia Virginis de Pineda duos solidos.*» (Dono a l'obra de l'església de la Pineda dos sous).

En 1502 dia 14 de gener Bartholome Morals en el seu testament diu: «*Dimitto operi ecclesia Virginis de Pineda duos solidos.*» (Dono a l'obra de l'església de la Verge de la Pineda dos sous)

En 1510 Tecla Fils atorgà un testament que deia: «*Fuit factum intus domum vel turrin den Marti terminis de Salodio et Parohia de Pineta.*» (Va ser fet dintre de la casa o torre d'en Martí al terme de Salou i Parròquia de la Pineda)

En 1517 Esteve Daniu en dona deu sous: «*altari Virginis Maria del forat ecclesia de la Pineda.*» (Per l'altar de la Verge Maria del Forat església de la Pineda).

A partir d'aquesta data la menció de l'ermita de la Pineda es fa en molts altres documents.

Encara que la Mare de Déu era freqüentada per tots el pobles de la comarca i rebia donacions i encàrrecs de misses, la població mai va créixer excessivament. Aquest fet es degut als freqüents atacs de pirates, castellans i barbarescos. Van començar al segle XIV, però van ser els del segle XVI quan es van intensificar i afectaren a la vida diària dels camperols.

Fins ben entrada la segona meitat del segle XVI, l'església de la Pineda fou parròquia de les poblacions del nucli de la Pineda, Salou i Sant Bernat de Castellet i com parròquia tenia cementiri propi descobert a partir d'unes obres que es volien fer al 1847. Salvador Babot es refereix a les troballes així:

«*Con motivo de hacer una balsa para amasar cal se encontraron muchos esqueletos y restos humanos que se cubrieron de nuevo, al Sur de la*

Iglesia Antigua, cerca de la Puerta de ella ahora tapidada a unas varas del ángulo de la torre, al Este⁵»

També afegeix que eren terres de Salvador Guardiola i que les restes van aparèixer a uns 1,50 metres de fondària.

La mateixa Tecla Fils esmentada anteriorment va deixar en el seu testament la voluntat d'ésser enterrada al cementiri de la Pineda:

«...Item asigno et volo pro sepultura corpori meo faciendo in cementerio Bte. Maria de Pineta, et ibi volo quod corpus meum sepultatum quando anima mea separata fuerit de corpore meo. Et vol et mando quod celebrantur septem misa in altari Virginis Maria de Pineta in honorem septem gaudiorum Virginis Maria⁶»

(Igualment assigno i vull que es faci sepultura del meu cos en el cementiri de Santa Maria de la Pineda, i allí vull que el meu cos sigui sepultat quan la meva ànima es separi del meu cos. I vull i ordeno que se celebrin set misses al altar de la Verge Maria de la Pineda en honor dels 7 goigs de la Verge Maria)

Finalment al 1582 l'església de la Pineda deixà de ser parròquia i fou agregada com ermita a la parròquia de Sant Esteve de Vila-seca, però va seguir estant sota la directa jurisdicció dels sagristans majors del Capítol de la Catedral de Tarragona, domini que va durar fins el 30 d'agost del 1767.

⁵ ANTONI JORDÀ I FERNÁNDEZ. Capítol: "Repertorio". El "Repertorio..." de Mn Salvador Babot (1796-1874). Editorial Pau Gavalda-Cañellas, 1-Tarragona. 1992.

⁶ EMMA LIAÑO. Capítol VIII, la Pineda. Vila-seca i Salou: el seu passat monumental. Impremta monàstica, Abadia de Poblet (prov. de Tarragona). 1984.

4. Història del santuari.

Com he mencionat anteriorment l'ermita de la Pineda va deixar de ser parròquia a causa del atacs que es van començar a produir als segles XIV-XV. Eren pirates que provenien de la costa barbaresca que era com anomenaven els europeus les regions costaneres de Marroc, Algèria, Tunísia i Líbia. Es dedicaven a saquejar zones urbanes i rurals on robaven i s'emportaven coses de valor per després vendre-les en el seu territori. Moltes vegades també s'emportaven persones, per esclavitzar-les i fer negoci. Normalment aprofitaven la nit per atracar el seus vaixells a la costa i emportar-se tot el que podien.

El habitants costaners avisaven d'aquests atacs encenent unes fogueres en les torres de defensa (Torre dels Carboners, Torre d'en Dolça, la de l'ermita...), així la gent tenia temps per tancar les portes de la muralla i refugiar-se a casa seva. També feien servir el repic de campanes per avisar del perill.

Al segle XVI el atacs pirates van ser molt freqüents i durs per a la població. Es van destruir els nuclis de Mas Calvó, Barenys, Emprius i la Pineda. D'ençà, al costat de l'ermita no viuria ningú i els assalts continuarien. Es sap que al segle XVI, el primer dilluns de Pasqua els pirates es van emportar a l'ermità que hi vivia al santuari, Pere Ansat. Sembla que en aquell moment hi havia més gent allà que van fugir, l'ermità en canvi, va preferir quedar-se i amagar la imatge de la Verge perquè no se l'emportessin. Aquests al no trobar res de valor, van endur-se al capellà per així treure algun guany. A partir d'aquest indefugible esdeveniment els vilatans van decidir construir una torre de defensa (aquesta pot ser la primera que es fa al costat del santuari, la qual després quedà totalment destruïda, ja que la torre que podem observar actualment és d'un estil posterior). Prop de la torre s'intercanviaven presoneres entre els barbarescos i els cristians. En el segle XVII van acabar els atacs pirates, però van haver-hi altres conflictes.

A l'any 1611 es va decidir incorporar una nova campana al santuari i el poble, acompanyat pel mossèn Mateu Gornals, va anar en processó cap a l'ermita, on la van instal·lar i batejar amb el nom de Bàrbara.

Les campanes en aquell temps tenien molta importància ja que feien la funció de rellotge i anunciaven els diversos successos: oficis religiosos, naixements, defuncions, l'àngelus (moment del dia en el qual es deixava de banda tot el que s'estava fent i es resava), festius i alertaven també dels perills, com hem vist que podien ser els dels atacs pirates.

L'Àngelus de Jean-François Millet. 1857-1859

Aquests anys també van ser difícils per a la població perquè el territori va patir una greu sequera sobre el anys 30. La gent vivia de la producció agrícola i la falta de pluja va perjudicar les collites i per tant hi van haver episodis de fam. Els frares de la congregació dels carmelites de Tarragona van anar a pregar a la Mare de Déu demanant-li que ploqués. Però s'explica que no va ploure fins que tot el poble de Vila-seca es dirigí cap a l'ermita en processó, pregant i demanant aigua pels camps de conreu. Després d'acabar-se la sequera el poble va viure una altra desventura... la pesta va afectar als habitants de la vila per la qual cosa es va acudir a la Verge demanant que cessés. Una altra vegada la pregària del poble va ser escoltada i com a agraïment es va anar en processó cap a l'ermita donant les gràcies.

Podem observar que el segle XVII va ser important per a la devoció. Això també va provocar conflictes entre diverses poblacions, perquè era freqüentada pels salouencs, vila-secats i els de la Canonja. Entre aquests dos últims es van disputar el drets i la propietat del temple durant molt de temps. Poc a poc la gent tornava a viure al voltant del santuari on van construir cases noves i es va aprofitar el cementiri antic. El creixement provocà que fos convenient ampliar l'ermita. El 1708 els jurats de Vila-seca declaraven: «que llur Universitat havia cobert les despeses de la construcció de l'ermita i la casa "que està sobre dita Hermita"». Es tractava segurament d'obres de reparació al temple i de l'habitatge de l'ermità. Aquest fet explicaria la demanda que hi va haver d'ampliar el santuari. I les sol·licituds van ser molt insistents com podem veure aquí:

«Item ab altre capitol es estat pactat, convingut, y concordat entre dites parts que sempre y quant dita Universitat de dita vila de Vila-seca devots y sagristans de dita Hermita de Nostra Señora de la Pineda voldran estendre o agrandir dita casa y hermita fins terme de Salou...; los haiga de donar y concedir llicencia de fer y o agrandir dita capella fins al terme de Salou o entrant aquella en aquell...; de fer y estendre y allargar o agrendir dita capella fins terme de Salou y entrant part de dita capella o casa en dit terme de Salou...⁷»

Nosaltres no tenim cap referència de com podia haver sigut el temple primitiu i només podem arribar a plantejar hipòtesis. Com bé consta en les peticions es demanava que part de l'ermita quedés en el terme de Salou. Tampoc coneixem si coincideix amb algun punt de l'ermita actual, ja que hi ha un document de 1758 on es dona permís per beneir l'església nova i traslladar la Verge a aquesta, encara que crec que es molt estrany que siguin dos llocs diferents, tenint en compte que la torre i el cementiri romanen en el mateix lloc al costat de l'ermita:

«Babot opina que “fue fabricada de modo que volviéndola hacia poniente los límites del termino de la Pineda pasaban por las gradas del nuevo presbiterio, quedando éste, altar mayor y camarín, en el término de la Pineda, y el cuerpo de la iglesia en el de Salou” »⁸

En referència a la descripció següent el rector Salvador Babot potser va comprovar la posició primitiva del santuari que hauria estat orientada a l'est que és per on surt el sol (que es relaciona amb Déu, la llum i el principi de la vida) i aquest eix simbòlic es veié alterat agafant el de nord-sud. L'espai que ocupava seria molt petit que podria ser el presbiteri actual. Primer s'ampliaria la part del terme de Salou i més endavant s'eixamplaria la part que forma el cambril.

Una altra vegada Salvador Babot ens diu en l'Antic Llibre de Comptes de la Pineda que les obres van començar el 21 de novembre de 1712. El mestre d'obra Juanillo va fer un pressupost de 500 lliures catalanes, però faltava afegir les despeses de coure i amarrar⁹ la calç, arrencar i polir a peu d'obra la pedra, les rajoles, les teules i la fusta. L'ampliació va durar fins a l'any 1758 quan el temple va ser beneït.

⁷ EMMA LIAÑO. Capítol VIII, la Pineda. Vila-seca i Salou: el seu passat monumental. Impremta monàstica, Abadia de Poblet (prov. de Tarragona). 1984.

⁸ Ibídem

⁹ Amarrar: Mullar la calç viva fins a convertir-la en pasta de calç.

La part del cambril va ser construïda pels mestres d'obra Narcís i Tomàs Vallès de Reus els quals van fer el cambril van cobrant 1300 lliures el 20 de febrer de 1797. Ha passat molt de temps des de la benedicció del santuari i entre el 1758-1766 es va tallar el retaule de la Mare de Déu per l'escultor Antoni Ochando que va cobrar per la seva feina 666 lliures, un sou i 4 denaris. Després, el 9 de febrer del 1780 pagaren al daurador 830 lliures.

Un fet interessant és que l'arquebisbe Joan Lario i Lancis va concedir en 1772 permís a Vila-seca per anar en processió el segon dia de Pasqua Florida i celebrar una festa allà. Al dia següent tenien permís d'anar els de Masricart i la Canonja, ja que estaven en lluita constant amb el vila-secans per la propietat de l'ermita i d'aquesta manera evitaven enfrontaments. Els canongins i els de Masricart tenien fins i tot una porta pròpia d'entrada en el lateral del santuari, la qual avui en dia roman tapiada, però s'aprecia molt bé l'obertura que hi hagué des de l'exterior. A l'interior també observem una pica beneitera al lloc on hauria estat la segona entrada. Els conflictes entre les dues poblacions van durar molt de temps i a aquests últims se'ls va acabar prohibint anar en processó.

Fragment de mapa on podem veure les divisions del terreny

Segons consta als Costums de la Parròquia de Vila-seca, escrits per Babot l'any 1827:

«Dilluns de Pasqua se toca al punt de la sis y és la profesó a la set en punt per anar a La Pineda ahont se canta la missa y se fa adoració al Camaril. Si se ha de publicar proclamas se van a la Hermita pues en la parroquial

no hi ha ofici. A la tarda s'acostuma a cantar lo Rosari y fa adoració pues sempre se porta alguna cosa per la SS. Verge¹⁰».

El 1823 el santuari va ser tancat a causa de la primera guerra carlina, i per prevenir que la Mare de Déu fos malmesa la van portar a la parròquia de Sant Esteve on va restar, fins que el 25 de juliol de 1845 va tornar a l'ermita. En 17 anys el santuari va patir força i van caldre algunes reformes per poder celebrar-hi misses. En aquestes reformes va ser quan es va descobrir l'existència d'un cementiri molt a prop del temple.

La desamortització que va impulsar Juan Álvarez Mendizábal va acabar afectant l'ermita i al 1841 van passar a mans municipals sis jornals de terra (que eren trossos de terra que llogaven perquè el pagesos treballessin i pels quals pagaven arrendaments que servien per mantenir el temple), més una quantitat de seixanou lliures, quatre sous i onze diners en moneda catalana que era per la celebració de misses. Finalment l'ajuntament, el poble i el rector al 1876 van haver d'escriure una petició al ministre d'Hisenda d'Alfons XII per invalidar el decret d'expropiació el qual havia posat en venda l'ermita amb els seus terrenys. S'ha de constatar que els terrenys eren necessaris per poder mantenir l'ermita, però també per als ermitans que vivien allà ja que s'alimentaven d'allò que plantaven a l'hort.

Passava el temps i la gent seguia gaudint d'una vida tranquil·la escoltant les campanades de l'Àngelus, anant a venerar la Mare de Déu... Tanmateix aquella tranquil·litat va ser trencada pel començament de la Guerra Civil l'any 1936. El republicanisme era un pensament molt estès per tota Catalunya, l'anticlericalisme s'havia propagat violentament causant la crema i saqueig de convents, esglésies, destrucció d'imatges sagrades... Per desgràcia l'ermita va ser saquejada a l'agost del mateix any. Segons Antoni Clavé escamots de milicians hi van acudir, però només van cremar els bancs i alguns altars laterals. Dins del temple no s'hi va fer foc i el retaule major es va conservar, excepte el sants que estaven col·locats en fornícules a l'esquerra i dreta de la central on estava la Verge.

¹⁰ SALVADOR ANTON I CLAVÉ. Capítol V: L'aplec. El Santuari de la Mare de Déu de la Pineda. Impremta del Monestir de Poblet, prov. de Tarragona. 1988.

La Mare de Déu va ser amagada per l'ermità Joaquim Morell Giraltó provisionalment, primer la va cobrir amb terra sota un oliver i després va voler guardar-la en un lloc més segur que l'edifici annex al santuari:

«Josep Morell, fill d'un cosí germà de l'ermità, conta que, al cap d'uns dies, a Joaquim Morell "li va agafar por de tenir la imatge. Per això un dia va anar a veure al meu pare i li va explicar el seu sentiment. El pare li va contestar que ja la hi aniria a buscar. Aprofitant que tenia un bocí de Terra a la tanca va anar a collir verdura i, en tornar cap a casa va passar per l'ermita. El seu cosí li va donar la Mare de Déu i ella la va posar al civader i la va tapar amb la verdura. En arribar a casa la va colgar al celler, que és on va estar durant tota la guerra. No ho va dir a ningú. Només ho sabien la mare, el cosí i ell. Ni els fill ho sabíem."»¹¹

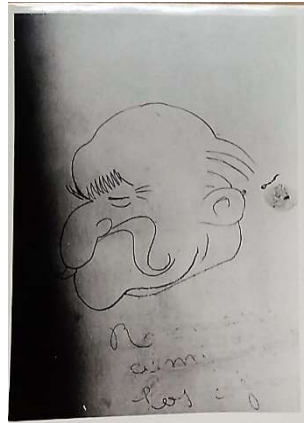
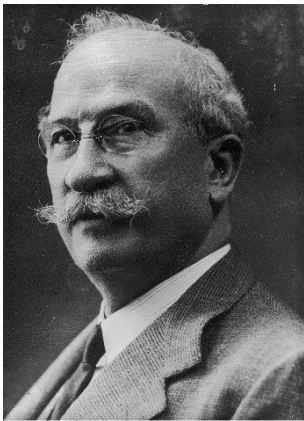
Així es com la Mare de Déu va acabar amagada sense que ningú en sabés res, podent-se deslliurar del fatal destí que podia haver tingut si l'haguessin trobat allà. També m'han explicat que l'ermita no va ser incendiada tota ella quan la van saquejar, perquè com la casa estava adjunta al santuari, van suplicar que no hi calessin foc ja que a part del santuari es cremaria la casa. Aquells homes no van incendiar l'ermita ja sigui per el sentiment de devoció i respecte que podien tenir o com un acte pietós, per la qual cosa encara podem observar l'edifici i l'esplèndid retaule.

Fotografia on s'observa que la casa i l'ermita estaven annexionades.

Al 1938 el santuari el van ocupar combatents de la 35 divisió d'internacionals i va ser destinat com a quarter general de divisió, però no va patir danys aparents. L'estada allà només va ser marcada per un ventall de caricatures que es van trobar, dibuixades segurament per un soldat anònim, el 3 de març de 1938.

¹¹ SALVADOR ANTON I CLAVÉ. Capítol III: La història del santuari. El Santuari de la Mare de Déu de la Pineda. Impremta del Monestir de Poblet, prov. de Tarragona. 1988.

Alejandro Lerroux,
polític republicà

Manuel Azaña Díaz,
polític republicà

En acabar la guerra civil molta gent donava la imatge de la Mare de Déu de la Pineda per perduda i amb gran alegria van acollir la notícia de què aquesta estava intacta. Finalment en una solemne processó la van portar a l'ermita on la van venerar donant-li les gràcies, perquè la guerra s'havia acabat.

El 1943 es va col·locar al retaule major l'escultura de Sant Bernat Calbó amb motiu del setè centenari de la seva mort (l'anterior escultura va ser cremada) i també es va inaugurar el cambril al qual van caldre algunes millores que es van poder realitzar per les donacions fetes pels fidels. L'últim canvi notable que es va produir a l'ermita va ser quan el 15 d'abril de 1968 el Patronat de l'ermita va proposar realitzar una sèrie de reformes que consistien en la remodelació de la casa de l'ermità, habilitant els baixos per un menjador i bar, i l'eixamplament i reforma de la plaça annexa. Les modificacions van ser possibles una altra vegada a les donacions fetes pels devots, però es van modificar una mica els plànols de l'obra perquè es decidí tirar a terra la casa antiga per construir-ne una de nova. Les obres van començar el dia 1 de novembre de 1970 i van finalitzar el maig de 1971, per Pasqua, quan es va inaugurar la nova casa de l'ermità.

A partir d'aquest moment les modificacions que s'han fet han sigut de petita envergadura, entre elles destaca el nou altar beneït el 8 de desembre de 1984 en un ofici presidit per l'arquebisbe Josep Pont i Gol.

Vista frontal de l'ermita i la casa. 1923. Fotografia de Francesc Salvany i Blanc

Casa de l'ermità unida amb el santuari per un passadís

Podem observar doncs, en aquesta última imatge com l'edifici va ser construït de nou i només va quedar comunicat amb l'ermita per un passadís entre ambdós avui dia inexistent.¹²

4.1. Situació i entorn.

L'ermita de la Pineda no sempre ha tingut un raval que passava pel costat, ni tampoc unes fàbriques al darrere, però sí que és cert que en aquesta zona sempre hi ha hagut aiguamolls costaners i en el segle XVI fins i tot hi havien responsables del drenatge dels estanys de Salou. Pel que sabem eren unes terres molt fèrtils, per tant hi havia molt terrenys dedicats al cultiu de blat, olivera... Com a curiositat podem comentar que els santuaris es solien construir en llocs privilegiats i el de la Pineda no és una excepció. L'ermita mateixa disposava de terrenys que llogava a alguns jornalers. I fins fa relativament poc, els ermitans tenien els seu hort. Ara moltes de les terres que van ser sempre cultivades durant segles estan força deixades o venudes per a construccions. Segons explicava Francesc Gras, a principis del s.XIX l'ermita estava envoltada de seculars xiprers i alguns pins de copa espessa en una planura rica en vegetació.

Abans per arribar-hi des de Vila-seca s'agafava el carrer de la Mar, avui en dia carrer de la Verge de la Pineda, que continuava endavant per un camí polsegós, fet una mica malbé a causa dels carros que hi passaven dia i nit. Més endavant la carretera entre Vila-seca-Pineda es va asfaltar i la xarxa de comunicacions va millorar molt. Ara davant del santuari passava una carretera asfaltada, al darrere amb la industrialització de la zona havien aparegut fàbriques. Enfront de l'ermita terrenys, una bassa d'aigua gegant, una altra torre de defensa, anomenada "Mas Carboners" i un gran parc temàtic, el Port Aventura.

¹² Imatges extretes de la història gràfica de la parròquia.

Visió tridimensional de Google Maps on s'observa l'ermita, la torre de defensa, la bassa d'aigua i les fàbriques des d'un punt de vista frontal respecte el santuari.

Visió tridimensional de Google Maps on s'observa l'ermita, la torre de defensa, la bassa d'aigua, els conreus i el Port Aventura des d'un punt de vista posterior respecte al santuari.

L'any 2013 es fer un raval, "Raval de la Mar", que comunica el municipis de Vila-seca i la Pineda, la qual passa per davant de l'ermita. Molta gent que passeja per allà es fixa en aquest edifici solitari enmig dels pins i s'apropa per veure'l. Quan el santuari està obert la gent aprofita per resar a la Mare de Déu pujant al cambril i encenent ciris.

5. L'edifici.

Com l'ampliació de l'ermita de la Mare de Déu de la Pineda va ser portada a terme fa 261 anys es lògic que no s'hagin conservat plànols ni descripcions, i fins ara no s'ha fet cap anàlisi complet de l'edifici, el retaule o la imatge. Per tant he intentat descriure tots tres elements de forma més o menys esquemàtica.

5.1. Identificació i catalogació.

Autor	Desconegut.
Títol de l'obra	Ermita de la Mare de Déu de la Pineda.
Cronologia	1708-1758 s.XVIII.
Estil	Neoclassicisme.
Dimensions	28 metres de llarg; 14 metres d'ampla; 15,5 metres punt més alt.
Localització (original i actual)	Està situada en el punt mig entre Vila-seca i el mar: a 2 km del nucli de població de Vila-seca poble i a 2 km del nucli de La Pineda, a la costa. Toca amb el Raval de la Mar, conegut fins ara com la carretera de la Pineda i anteriorment camí de la Pineda. En les coordenades 41°05'45.9"N 1°10'13.4"E.
Estat de conservació	Ben conservat, ha sofert restauracions.
Materials utilitzats i tractament del mur	Materials: pedra, formigó. Aparell irregular.
Sistema constructiu	Voltat.

5.2. Anàlisi formal.

Planta (tipus i parts)	La planta de l'ermita és basilical i presenta una forma rectangular perfectament simètrica, amb una nau central única i petites capelles aprofitant el grossor dels contraforts, la qual acaba en un
Alçat	

	presbiteri. Al darrere del presbiteri trobem el cambril on està annexionada una torre de defensa¹³. La façana principal de l'edifici té una forma més o menys quadrangular on s'ha afegit una espadanya (on trobem la campana) que el corona, com a element decoratiu.
Sistema constructiu	El sistema constructiu és voltat, el qual es basa en la utilització d'elements suportats de secció corba com l'arc, element arquitectònic que cobreix un espai i descarrega el pes en murs i contraforts en aquest cas.
Elements de sustentació o de suport	Mur perimetral: element de tancament de paredat de pedra. Contrafort: construcció adossada al mur, semblant a una pilastra que s'adossa als murs exteriors amb la missió de reforçar-lo i contrarestar el pes de les voltes. S'observen en el exterior.
Elements sustentats o suportats	Coberta corbada amb volta de canó (arcs de mig punt) truncada o molt rebaixada, amb llunetes que es corresponen amb les finestres que il·luminen l'interior. La volta està reforçada amb arcs torals. Damunt la volta hi ha una coberta encavallada a dos aiguavessos i l'espadanya que corona l'edifici.
Espai interior: Espais (parts, eixos, jerarquia i volums) Escala. Llum.	L'espai és juxtaposat (no podem observar tot l'interior des de un punt). Quan entrem a l'edifici ens trobem directament en la nau central que ens invita a avançar endavant cap el presbiteri. Si mirem cap a dalt tenim un petit balcó per al cor. A la nostra dreta i esquerra tenim dos passadissos a causa dels arcs de mig punt que

¹³ Als annexos es pot consultar la planta.

Decoració	es van obrir entre capella i capella aprofitant el grossor del contrafort, cosa que permet moure's per la planta fàcilment. Si avancem cap al davant arribem al presbiteri on s'alça un gran retaule barroc. A la fornícula central trobem la Mare de Déu de la Pineda que dóna nom al santuari. Podem pujar-hi accedint per un passadís a l'esquerra del presbiteri o per la porta dreta del retaule. A la dreta del presbiteri també podem entrar en un petit espai que comunica directament amb la torre adossada a l'ermita. Si passem al darrere de l'altar trobem 4 espais, (vestíbul de la sagristia, sagristia, habitació per desar objectes i un lavabo). Escala humana. La llum penetra des de quatre finestres a cada costat de les llunetes, i una rosassa de la façana. L'edifici és molt auster i l'única decoració que hi trobem és l'escultòrica del retaule barroc d'Antoni Ochando.
Espai exterior:	L'edifici està format per dos volums paral·lelepípedics: el més gran que correspondria l'ampliació; l'altre on trobem el cambril. I un prisma quadrangular de la torre adossada.
Volums.	La façana principal és molt simple.
Façana.	Sense decoració.
Decoració	
Urbanisme	Abans l'edifici es trobava a prop d'un camí, rodejat de terrenys de plantació. Avui en dia al costat passa una nova carretera, anomenada Raval de la Mar. Darrere ara trobem fàbriques i des de l'altre costat veiem el parc temàtic Port Aventura, la torre dels Carboners, zona totalment modernitzada.

5.3. Temàtica i interpretació.

Edifici religiós construït per al culte de la Mare de Déu, la qual com explica la llegenda, va ser trobada a la copa d'un pi. Té una funció religiosa i commemorativa.

Fotografia de la façana i el lateral dret de l'ermita

Fotografia de la part posterior on s'observa la part del cambril

6. Retaule major de l'ermita de la Mare de Déu de la Pineda.

El retaule major de l'ermita de la Pineda és l'element més significatiu de l'interior del santuari.

6.1. Identificació i catalogació.

Autor	Antoni Ochando
Títol de l'obra	Retaule Major de la Mare de Déu de la Pineda
Cronologia	1758-1766
Estil	Barroc
Dimensions	7 metres d'amplada i uns 9,7 metres d'altura
Localització (original i actual)	Ermita de la Mare de Déu de la Pineda
Estat de conservació	Bo
Materials utilitzats	Fusta policromada
Tècnica	Talla
Formes i tipologia	Relleu

6.2. Anàlisi formal.

Composició.

Tipus d'escultura
Esquema compositiu
Tipus de composició

Estructura unitària amb predomini de l'arquitectura per sobre de l'escultura. El retaule està format per múltiples relleus que s'organitzen en tres carrers verticals i tres pisos horitzontals (basament, cos principal i coronament). Aquesta distribució permet crear un triangle entre les tres escultures exemptes de San Joan Baptista, Sant Bernat Calvó i Sant Esteve que al mateix temps permet centrar/donar importància a la fornícula central on es troba la Mare de Déu de la Pineda.

El basament és sobri decorat amb guirlandes a modo grutesco i petxines. A més hi ha dues portes, una de les quals està segellada i la de la dreta permet l'entrada a la part posterior.

	El cos principal té una predel·la formada per entrants i sortints decorats amb línies en espiral i volutes. Sobre la predel·la trobem tres fornícules, dos de petites als laterals que contenen les figures de Sant Joan Baptista i Sant Bernat situades en mènsules i la central que deixa veure la Verge al cambril. En la decoració d'aquest pis trobem garlandes i buquets amb motius vegetals, petxines i quatre columnes exemptes (buides a l'interior segurament per estalviar fusta). El coronament que s'aixeca sobre un entaulament trencat en diferent parts que entren o sobresurten i el qual està decorat amb gerros amb flors, petxines i una gran voluta. També conté la tercera escultura, la de Sant Esteve. La composició és perfectament simètrica.
Elements formals o plàstics Volum Plànols i punts de vista Textures i acabat Llum i ombres	És unifacial ja que el retaule està fet per contemplar-lo frontalment. El tractament de la superfície és polit i policromat. La tècnica que s'ha utilitzat per policromar és el daurat, aplicació de làmines o pans d'or. Els entrants i sortints constants del retaule creen efectes de llums i ombra que s'accentuen més amb poca il·luminació. El daurat amb la llum natural, artificial o amb la de les espelmes (com solien il·luminar antigament les esglésies) creen major resplendor.
Tractament el motius Figuratiu/abstracte Anatomia-volum Escala/proporció Altres objectes i figures	Art figuratiu naturalista idealitzat, tant en les flors, petxines i els sants. Les escultures de Sant Joan Bautista, Sant Bernat i Sant Esteve són posteriors que el retaule (s.XX), perquè les anteriors van ser cremades durant la

	guerra civil. Tenen proporció humana i utilitza l'encarnament per la pell i les robes estan policromades.
Moviment	No hi ha moviment.
Entorn original	Ermita de la Mare de Déu de la Pineda.

6.3. Context històric.

Cronologia	S.XVIII.
Context històric	Època d'esplendor econòmic i creixement demogràfic, en la qual es van construir o ampliar molts temples. Una arrelada religiositat marcava les classes populars i la noblesa, reforçada per el Concili de Trento i la posterior canonització dels sants. En cas de malalties, males collites, sequeres la gent seguia acudint a resar perquè tot es solucionés.
Característiques culturals	Predomini de temes religiosos. Utilització de fusta policromada com a material predilecte. Els encàrrecs més importants eren per part de la església.
Nom de l'estil artístic	Barroc local.
Característiques de l'estil	Més que no pas la figura aïllada, és important l'escultura com a part d'un conjunt: retaules, decoració en relleu, grups escultòrics. Les obres es realitzen per a ser contemplades en un determinat espai, per això s'adopten tractaments pictòrics; predominant un punt de vista. La llum té un paper plàstic i simbòlic molt important. Es generen forts contrastos de clarobscur. Moltes de les obres són policromades, sobre tot les talles de fusta.

6.4. Temàtica i interpretació.

Contingut i significació	Tema: Retaule per a la Mare de Déu de la Pineda Font del tema: Aparició miraculosa de la Verge i hagiografia dels Sants. Iconografia: En aquest retaule hi ha 4 figures significatives: Sant Esteve, Sant Joan Baptista, Sant Bernat Calvó i la imatge de la Verge. Iconologia: Cada sant té la seva vinculació amb Vila-seca, Sant Esteve era el patró de Vila-seca del Comú; Sant Joan Baptista era el patró de Vila-seca de Solcina i Sant Bernat Calvó era el sant local que venia del Mas Calvó com el seu nom indica.
Gènere	Religiós
Encàrrec i recepció	Segurament encarregada per gent adinera i la rebia tota la població que la venerava.
Funció	Religiosa, perquè la gent pugui venerar la Mare de Déu i commemorativa ja que l'edifici és fruit de l'aparició d'aquesta imatge en aquell indret.

6.5. Autor.

6.5.1. Biografia.

Antoni Ochando Navarro va ser un escultor original d'Almàssera, País Valencià. Ve d'una progènie d'artistes perquè el seu pare i un parent més també eren escultors. Es va casar amb Teresa Climent amb la qual va tindre dues filles; Manuela i Ramona. Ochando arriba a Constantí per a treballar en el retaule de l'altar major, que durant la guerra civil va ser cremat i només es conserven algunes imatges. Aquest contracte per tant marcarà l'avenir de la vida de l'escultor i la seva família, ja que l'escultor va crear el seu propi taller a Constantí (abans vivia a Vilaplana). Antoni Ochando va iniciar una etapa de creació artística (amb l'ajuda dels seus gendres: Gabriel Guàrdia Albiol i Pere Joan Roig Figuerola). El taller estava obert a qualsevol tipus d'encàrrecs com per exemple:

retaule de la Mare de Déu del Roser a Vilaplana, retaule del Roser de Riudecols, retaule major del convent carmelità de la Puríssima Concepció de Reus...

Del retaule de la Mare de Déu de la Pineda no s'ha conservat el contracte i sabem qui és l'autor gràcies a Salvador Babot en el seu *"Repertorio de noticias de Vilaseca"*. La proximitat geogràfica indica que és molt probable afirmar que Ochando va ser l'encarregat del retaule barroc.

6.5.2. Fonts d'inspiració.

Antoni Ochando va ser influenciat per una nissaga d'escultors: els Bonifàs. La família dels Bonifàs va ser coneguda per la talla de nombrosos retaules. En aquest cas la tipologia del retaule de la Pineda s'assembla a les creacions de Lluís Bonifàs i Massó. Els seus retaules s'organitzaven en tres cossos verticals i tres horitzontals. El cos central en sentit horitzontal era normalment el doble d'ample que els laterals, donant-li més èmfasi. En sentit vertical es dividia en tres parts: basament, cos principal i el coronament. Al llibre de *"Els Bonifàs. Una nissaga d'escultors"* trobem una descripció detallada de com es disposen els seus retaules:

*"El basament solia ser alt, es decorava amb plafons ornamentats amb motllures, rocalla i temes vegetals, i la seva planta còncava acollia, al mig, la mesa de l'altar, sobre la qual es col·locaven les grades, el sagrari i el manifestador. El cos central, en planta, mostra dos plànols. Un, el més avançat, està format per un pòrtic de columnes amb el fust decorat que sostenen un entaulament, distribuïdes, en general, de dos en dos als costats de la fornícula central. El segon plànol, més retirat, mostra pilastres adossades al fons i allotja una gran fornícula central de planta quadrangular, que es cobreix amb un quart d'esfera i sobrepassa en alçada el nivell superior del segon cos, marcat per l'entaulament. La fornícula, destinada a allotjar la imatge del titular, sol ser el doble d'ample que els cossos laterals. Aquests, més estrets, es decoren amb plafons. L'entaulament sosté el cos superior o coronament, que varia però que en moltes ocasions pren l'aspecte d'un immafront de perfil mixtilini que allotja, al centre, un timpà partit, una fornícula o bé un gran relleu, sempre amb un sentit ascensional i ondulatori."*¹⁴

¹⁴ SOFIA MATA DE LA CRUZ I JORDI PARÍS I FORTUNY. IEV/ESTUDIS VALLENCES-XLIV. Els Bonifàs. Una nissaga d'escultors. Valls 2006.

Retaule major de l'ermita de la Pineda

7. Imatge de la Mare de Déu.

7.1. Catalogació.

Autor	Desconegut.
Títol de l'obra	Imatge de la Mare de Déu de la Pineda.
Cronologia	s. XIV.
Estil	Gòtic.
Dimensions	27 cm d'altura.
Localització (original i actual)	Abans l'original es trobava a l'ermita de la Pineda, però ara està guardada en la parròquia de Vila-seca. A l'ermita hi trobarem una còpia feta a partir d'un motlle.
Estat de conservació	Bo.
Materials utilitzats	Pedra.
Tècnica	Talla.
Formes i tipologia	Baix relleu, dempeus.

7.2. Anàlisi formal.

Composició. Tipus d'escultura Esquema compositiu Tipus de composició	Baix relleu, peça treballada en un suport bidimensional, on la figura apareix dempeus. S'organitza al voltant d'una línia corba en forma de "S" que va des del cap fins als peus de la Verge. La composició es tancada, ja que la Mare de Déu mira al seu fill.
Elements formals o plàstics Volum Plànols i punts de vista Textures i acabat Llum i ombres	La figura és força plana i el cap presenta una gran desproporció en comparació amb el cos. És unifacial, només pot ser contemplada des de un punt de vista. La túnica ampla que porta la Verge pren la forma del cos i apareixen plecs que són els que creen efectes de llum i ombra.

Tractament el motius	Art figuratiu. Relleu naturalista idealitzat on es representa la Mare de Déu.
Figuratiu/abstracte	
Anatomia-volum	Aconsegueix un cert volum. La Verge té un gest tranquil i dedica una mirada afectuosa al seu fill que manté en braços, i aquest, al seu torn també la mira.
Escala/proporció	El cap de la Verge és més gran en relació del seu cos. A més aquesta manté en braços una altra figura que és el seu fill Jesús.
Altres objectes i figures	
Moviment	No hi ha moviment.
Entorn original	Ermita de la Mare de Déu la Pineda.

7.3. Context històric.

Cronologia	S.XIV.
Context històric	Va haver-hi un creixement demogràfic que va afectar especialment a les ciutats amb el desenvolupament del comerç i l'artesania on apareix una nova classe social la burgesia.
Context cultural	Fundació de universitats i construcció de grans catedrals. Es produeix una evolució del pensament filosòfic i teològic. Es comença a representar a la Verge i el Nen, Déu amb trets més suaus i amables.
Nom de l'estil artístic	Gòtic local
Característiques de l'estil	Escultures realistes, naturalistes i humanitzades contraposades al simbolisme romànic. Figures esveltes, més expressives i dinàmiques que les romàniques. La temàtica sol ser sempre religiosa.

7.4. Temàtica i interpretació

Contingut i significació.	Tema: Mare de Déu de la Pineda amb el seu fill. Font del tema: Religiosa, bíblica. Iconografia: Apareix la Verge amb corona i túnica fins al peus, en la mà dreta sosté una bola i aguanta el seu Fill amb el braç esquerre que subjecta l'evangeli. Iconologia: En la Mare de Déu la corona representa el seu poder celestial i la bola el poder mundà.
Gènere	Religiós.
Encàrrec i recepció	Segurament va ser encarregada per algú que venerava molt a la Mare de Déu. Un artesà anònim la va tallar en la pedra i es va convertir en la protectora del nostre terme.
Funció	Religiosa.

Imatge original de la Mare de Déu de la Pineda

Copia de la imatge de la Mare de Déu de la Pineda feta a partir d'un motlle

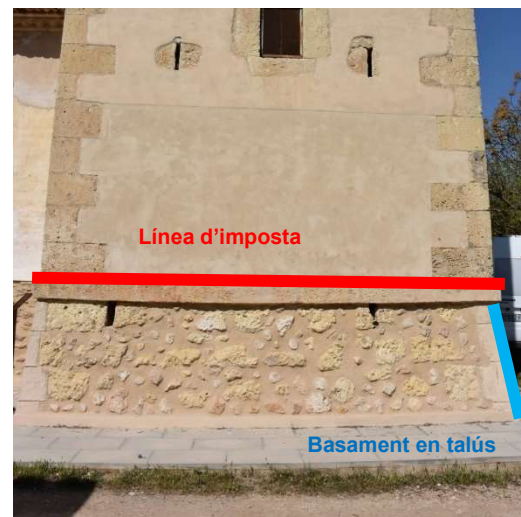
A l'esquerra: Imatge la Mare de Déu abans de que es recuperin els colors originals, perquè va ser policromada en més d'una ocasió al llarg dels segles.

8. Torre de l'ermita de la Pineda.

8.1. Història de la Torre.

L'ermita de la Mare de Déu de la Pineda a la part posterior dreta té annexada la Torre de l'ermita que porta el nom de la Verge. La seva localització actual podria coincidir fins i tot amb una vila romana, però dades més certes indiquen que ocupa el lloc d'un antic castell o fortificació del segle XIII. Va ser construïda probablement al segle XVII-XVIII com a torre de defensa després de que el territori patís atacs pirates constants, tanmateix, aquests ja s'anaven produint des de el segle XV-XVI, però podria ser que l'anterior torre fos completament enderrocada i es va necessitar edificar-ne una altra, que al mateix temps ha patit rehabilitacions.

Les torres en aquell moment es feien en basament en talús i el sòcol està senyalat amb una imposta. Els interiors estan coberts amb voltes de maons, típics d'aquella època. Molt probablement aquestes característiques siguin degudes a una de les moltes reparacions i reconstruccions que foren menester amb el pas dels segles per a millorar aquestes construccions tan castigades pels pirates

de la mar. La planta segueix, malgrat tot, l'antic perímetre quadrangular, amb espais interiors cúbics, defensada per matacans a la part alta en les quatre direccions cardinals. Actualment s'efectua l'accés des del santuari o per una porta petita que hi ha a l'exterior, però s'hi veuen els senyals d'altres obertures, ara tapiades¹⁵.

El seu paper com a defensora de la petita població desapareguda de la Pineda és innegable, i a ella deu el santuari la permanència on avui dia subsisteix.

¹⁵ Als annexos es poden consultar els plànols.

Torre de l'ermita de la Pineda

9. Notícies.

En un recull de notícies sobre l'ermita de la Pineda he pogut descobrir rehabilitacions que s'han anat fent. Per exemple la diputació de Tarragona va concedir subvencions per a rehabilitacions d'ermites i a Vila-seca li pertocà 300 mil pessetes. El 20 de novembre de 1990 va sortir un titular al "*Nou diari*" on s'informava que el retaule barroc havia sigut restaurat. Es diu que el retaule estava afectat pels corcons que havien fet petits orificis, a més hi havia nius de vespes i el daurat estava molt enfosquit per l'oxidació del vernís, la pols i el fum de les espelmes. Per tan va caldre portar a terme una desinfecció i treure les capes de vernís antigues per aplicar-ne de noves.

El 31 de gener de 1991 va sortir una altra en el diari de Tarragona on s'informava que la Comissió de Govern de la Diputació provincial ha acordat el lliurament de subvencions atorgades per a l'arranjament d'ermites i per a obres de creació i restauració de monuments escultòrics municipals. A l'ermita de la Pineda ara se li destinava 295 mil pessetes. El 8 de desembre del mateix any, l'alcalde de Vila-seca inaugurava les obres que havien consistit en revestir la torre per fora i refer l'interior ja que estava molt malmesa. Es van recuperar diferents pisos, s'ha acondiciat el terrat i les escales d'accés a aquest. Una part important també ha sigut la il·luminació interior i exterior de l'ermita. Les obres van costar 10 milions de pessetes.

10. Altres.

10.1. Misses i celebracions catòliques al temple.

Al santuari s'oficien misses catòliques. L'últim diumenge de cada mes es resa el rosari i l'inici varia (octubre-març:16.30 i abril-setembre:17.30). Al juliol i agost a més a més es celebra una altra missa per la tarda. També hem parlat que des fa molts anys, el poble vila-secà organitza un aplec el dilluns de Pasqua on primer és celebra la missa i després la gent dina sota els frondosos pins. Al temple també s'organitzen dos festivitats marianes: el 8 de setembre, que és la nativitat de la Verge Maria i el dia 8 de desembre la Immaculada Concepció de la Mare de Déu. Cada cinc anys, el dia 1 de desembre, la Verge de la Pineda es trasllada a l'església parroquial de Sant Esteve on roman una setmana per a venerar-la i el dia 8 la retornen a l'ermita.

També es celebren casaments.

10.2. Comunitat ortodoxa.

A part de misses catòliques a l'ermita es celebren misses ortodoxes gràcies a un acord entre ambdues parts mencionat a la introducció. El primer ofici va ser el 15 d'abril del 2012, dia de Pasqua ortodoxa. Abans es celebrava la divina litúrgia només dos cops al mes, però al 2015 el pacte va ser ampliat i es va passar a celebrar-ne cada diumenge i també els festius més importants. L'any que ve (2018) la comunitat ortodoxa de la

Missa per la portada de la Mare de Déu de la Pineda

Missa ortodoxa a l'ermita

província de Tarragona farà deu anys, cinc dels quals els hem passat emparats en la acollidora Ermita de la Pineda.

11. Fotografies.

11.1. Robatori que es va produir a l'ermita de la Pineda.

El dia 2 de juliol del 1996 es va cometre un robatori a l'ermita. Els lladres van entrar dins forçant els barrots i essent ja dintre es van apropiar de l'equip de megafonia, 8 medalles de plata amb la imatge de la Verge i una bossa amb pins

de la mateixa imatge i la façana de Sant Esteve. A més es van apoderar de 9000 pessetes que contenia l'escolanet.¹⁶

11.2. Detall de la imatge original.

¹⁶ Imatges extretes de la historia gràfica de la parròquia.

12. Conclusions.

Abans de començar el treball tenia la sensació que aquest es quedaria simplement com un treball d'investigació. Però ara no penso igual, crec que deixo moltes portes obertes i qüestions per esbrinar. Ara mateix estic tan familiaritzada amb el tema que recordo el principi de la meva recerca, quan encara no sabia res i tota la informació m'era nova. Els meus objectius d'explicar la història de la ermita i analitzar des de la perspectiva artística l'edifici i el retaule ho dono per aconseguit. Tanmateix he vist convenient ampliar el contingut del treball, perquè he volgut parlar també de la imatge de la Mare de Déu, de la torre de l'ermita o la idea que vaig tenir en dibuixar la planta, la torre, i totes les vistes de l'ermita des de zero perquè no existien. Crec que aquesta part del treball ha estat una de les més feixugues ja que han estat molts matins i tardes mesurant l'entorn de la torre i a l'ermita amb una cinta mètrica, làser, fulls i llapis, però també la més divertida. Totes aquestes mesures poc a poc han permès confeccionar els plànols que ara trobareu als annexos. L'anècdota més significativa però, ha consistit en recuperar els Rotrings del meu pare que portaven uns 30 anys oblidats a l'armari per a dibuixar, ja que ho fet tot de manera tradicional (els programes d'ordinador els he trobat massa complicats). A part d'aquestes hores de dibuix penso que tota la resta ha sigut feina fàcil de realitzar, encara que redactar també m'ha costat molt... La recerca d'informació la qualificaria com una cosa que t'enganxa fins a un punt que no pots parar, a mi sincerament m'ha passat i el meu tutor em va haver de posar de peus a terra ja que no podia parlar de tot. El meu sentiment per tant es que aquest treball es podia continuar fent des de moltes perspectives i aprofundir en temes que per exemple jo, he tractat de manera més superficial.

Personalment estic molt satisfeta perquè he après molt de tot, tant d'història, com d'anàlisi artístic, com de retolació de plànols, per posar un exemple. No m'esperava aquests resultats, però aquí estic concloent satisfactòriament i alegrement el meu treball de recerca i investigació.

13. Agraïments.

Aquest treball de recerca no hagués estat possible sense la col·laboració de familiars, coneguts, professors, persones externes, però que s'han mostrat molt entusiastes en donar-me un cop de mà per aconseguir informació, corregir errors etc. I m'agradaria dedicar a cadascuna d'elles unes línies.

Moltes gràcies al meu tutor del treball de recerca Adolf Quetcuti, el qual ha estat pendent dels meus dubtes, m'ha donat consells en el procés de redacció i sempre s'ha mostrat disposat a ajudar-me en qualsevol moment.

Agraeixo també la col·laboració d'altres professors com Marisa Rodríguez que m'ha ajudat a corregir possibles errors en els apartats relacionats amb l'art; Manuel Rico que m'ha donat molts consells sobre plànols i retolació; Miquel Balcells que va tenir l'amabilitat d'anar a mesurar unes altures i Xavier Morente que m'ha ajudat en les traducció de petits fragments que tenia en llatí.

Dono les gràcies a Sra. Sofia Mata de la Cruz, directora del museu arxidiocesà de Tarragona per haver-me facilitat la descripció del retaule i al Mn. Manel Fuentes arxiver de l'arxiu històric arxidiocesà de Tarragona per haver-me ajudat a trobar la referència d'un document antiquíssim a més d'aprendre moltíssimes coses sobre documents notariais.

Gràcies a Sr. Jaume Rovira per haver-me explicat l'evolució del santuari a través de la seva vida.

I volia guardar-me els meus últims agraïments per al Mn. Jordi Vila, el qual m'ha facilitat moltíssim la recerca d'informació, perquè en l'arxiu parroquial he pogut accedir a fotografies antigues, monografies, informació diversa. A més ha escrit un pròleg molt significatiu que il·lustra a la perfecció el treball de recerca.

Moltes gràcies a tots i a totes que heu fet possible que aquest treball prengués forma i intentés explicar-nos la història posterior de la troballa de la imatge de la nostra Mare de Déu de la Pineda o del Foradet, no ho oblideu.

14. Vocabulari.

Arcs torals: Arc disposat en sentit transversal amb relació a la llargària de la nau reforçant la volta.

Cambril: Cambra elevada i accessible que hi ha sovint darrere els altars presidits per una imatge que rep una especial veneració la qual és visible des de la nau de l'església a través d'una obertura.

Encavallada: Artifici format per un mínim de dues peces rígides i un tirant disposades en forma de triangle, la base del qual és formada pel tirant que serveix de biga mestra.

Espadanya: Campanar de paret.

Fornícula: Buit deixat en el gruix d'una paret per a col·locar-hi una estàtua, un altar, etc.

Guirlandes a modo grutesco: Motiu decoratiu, escultòric o pictòric, format per elements vegetals, animals etc, entrellaçats entre si.

Lluneta: Volta en forma de mitja lluna formada per un arc vertical i la seva intersecció amb una volta de canó, en practicar-hi una obertura per a fer claror.

Mènsula: Element arquitectònic que sobresurt del parament d'un pla vertical i serveix per a sostenir alguna cosa.

Motllura: Element decoratiu, tirat, estret, que forma sortint i és de perfil uniforme.

Presbiteri: Part de l'església, anomenada també santuari, situada al fons de la nau central, on hi ha l'altar major, i és reservada als clergues.

Retaule: Obra de fusta que cobreix el mur darrere d'on se situa l'altar.

Rocalla: Decoració d'estil rústic amb imitació de roques i elements camperols.

Rosassa: Finestral circular, o part circular d'un finestral, calat i vidrat, que es troba generalment a la façana occidental de les esglésies.

Tècnica d'encarnament: s'aplica una capa de pintura de color de la carn sobre un capa de guix aplicada prèviament.

Volta de canó: Volta amb un perfil d'arc de mig punt.

15. Bibliografia i Webgrafia.

- ANTON CLAVÉ, SALVADOR. El santuari de la Mare de Déu de La Pineda: origen, història i evolució. Vila-seca i Salou : Patronat de la Mare de Déu de La Pineda, 1988.
- DAVID MELERO DOMÈNECH I ANDRÉS FARO. La Mare de Déu de la Pineda. Desembre 2013.
- Diversos escrits de l'arxiu parroquial sobre l'ermita de la Pineda.
- Dossier Ermita de La Pineda: [diversos articles]. 1989-1994. 1 v.
- EMMA LIAÑO. Vila-seca i Salou: el seu passat monumental. Impremta monàstica, Abadia de Poblet (prov. de Tarragona). 1984.
- JANSÀ I GRAN, CARLES. Llocs singularitzats: l'Ermita de la Pineda i la torre de l'ermita. El Pont de fusta: revista de Vila-seca i de Salou, 2012, núm. 380, p. 22.
- LÓPEZ RIVERA, YOLANDA. El Futur de l'Ermita de la Pineda. Pont de fusta :revista de Vila-seca i de Salou, 1996, núm. 204, p. 12.
- ROSER PUIG I TÀRRECH. El taller d'escultura d'Antoni Ochando a Constantí (segle XVIII). Article publicat a la revista Estudis de Constantí (Constantí), num. 12. 1996, p.41-55.
- SOFIA MATA DE LA CRUZ I JORDI PARÍS I FORTUNY. IEV/ESTUDIS VALLENCES-XLIV. Els Bonifàs. Una nissaga d'escultors. Valls 2006.
- VIDAL I SOLÉ, MERCÈ. El retaule major de l'Ermita de La Pineda i el seu entorn. Treballs canongins, 1990, p. 211-219.
- Títol: Mapa planimètric de Vila-seca i Salou. Area geogràfica: Salou (Tarragonès) Vila-seca (Tarragonès). Autor: Institut Geogràfic i Estadístic (Espanya). Any original 1914.
<http://cartotecadigital.icgc.cat/cdm/singleitem/collection/minutes/id/1717/r/ec/1>
- Font oral: Sr. Jaume Rovira.

Annexos.

7

**ACORD ENTRE L'ARQUEBISBAT DE TARRAGONA
I LA COMUNITAT ORTODOXA RUSSA DE TARRAGONA**

Vista la petició escrita que va fer el P. Higumeno Serafin, superior de la comunitat ortodoxa russa de Barcelona en data de 20 de gener de 2012 al Sr. Arquebisbe, en què agraïa que fins ara se'ls hagués deixat celebrar la seva litúrgia a l'església de Sant Antoni de Pàdua de Tarragona i demanava poder disposar d'un altre lloc de culte on no estiguessin tan lligats pels horaris d'altres celebracions,

Vist que el Consell Pastoral Parroquial de la Parròquia de Sant Esteve Protomàrtir de Vila-seca no veu cap impediment per accedir que la comunitat ortodoxa russa celebri el seu culte en el Santuari de la Mare de Déu de la Pineda del mateix municipi,

Vist que el Consell Episcopal, en la seva reunió n. 236, de 21 de febrer de 2012, va donar el seu vistiplau a la sol·licitud,

L'Arquebisbat de Tarragona, representat en aquest acte per Mn. Jordi Vila, rector de la Parròquia de Sant Esteve de Vila-seca, i la comunitat ortodoxa russa de Tarragona, representada pel Rvnd. P. Higumeno Serafin, signen el present ACORD, que es concreta en les següents punts:

1. L'Església ortodoxa russa podrà celebrar els seus serveis religiosos al Santuari de la Mare de Déu de la Pineda de Vila-seca els diumenges al matí.
2. En acabar el servei religiós, tots els materials emprats per la comunitat ortodoxa russa seran desats al lloc convingut, de manera que el santuari quedi apte per al culte catòlic llatí.
3. Quan la comunitat parroquial de Vila-seca necessiti el Santuari per alguna celebració en el mateix horari, el servei religiós de l'Església ortodoxa russa quedarà suspès. El rector de Vila-seca avisarà amb temps suficient el responsable de la comunitat.
4. La comunitat ortodoxa russa farà un donatiu a la Parròquia per al manteniment del Santuari i les despeses que s'ocasionin.
5. El present ACORD entrarà en vigor l'1 d'abril de 2012 i quedarà renovat anualment després de la celebració de la Pasqua de l'església ortodoxa russa llevat que la parròquia de Vila-seca tingues motius per acabar amb l'acord. En aquest cas els comunicarà amb temps suficient a l'Arquebisbat de Tarragona perquè pugui posar en coneixement de l'Església ortodoxa russa la decisió.

En prova de conformitat se signen tres originals d'aquest document: un per a la Parròquia de Sant Esteve Protomàrtir de Vila-seca, un altre per a la Comunitat ortodoxa russa i un darrer per a l'arxiu de la cúria de l'Arquebisbat de Tarragona.

Per l'Arquebisbat de Tarragona,

Per la Comunitat ortodoxa russa,

Mn. Jordi Vila Borràs, pvre.
Rector de la Parròquia

Rvnd. P. Higumeno Serafin
Superior de la Comunitat ortodoxa russa

Tarragona, 1 d'abril de 2012

Entrevista a Jaume Rovira:

Vostè ha viscut tota la vida a Vila-seca, com era el camí que portava a l'ermita? Perquè m'imagino que asfaltat no estava...

Els camins que no eren carreteres, perquè l'única carretera que hi havia aquí a Vila-seca era la nacional 340 que llavors passava per dins del poble i era l'únic carrer asfaltat aquí a Vila-seca. Tot lo demás era terra, pedra i fang. Per tant si els camins dintre del poble no estaven asfaltats els camins de fora tampoc. A més a més si plovia tot es posava fangós i quan no, s'aixecava una polseguera... El carro era el vehicle d'aquell moment, llavors com anàvem a la ermita? Doncs amb carro.

I caminant també?

Caminant també lo que passa que t'explico el costum que hi havia. Aquí a Vila-seca en època més jove hi havia quatre societats, vol dir que hi havia unes famílies, uns amics, uns grups que podien ser d'un centenar de persones que anaven sempre al mateix local on eren socis i pagaven unes quotes i llavors allí es creava la colla d'amics, de coneixences... Quan arribava dilluns de Pasqua cada colla doncs el que tenia el carro, la mula més maca aquell dia es posava tot bonic i dalt del carro nois i noies anaven cap a l'ermita amb el carro. Era un motiu com de festa, tots joves, allí dalt del carro amb ganes de fer gresca això era el sistema que hi havia en aquella època. S'arribava allà i un cop acabada la missa anàvem al tros on hi havia una espècie de caseta on preniem el pa o la botifarra i dinaven pels voltants de l'ermita. A la tarda tornàvem a anar allí a l'ermita on hi feien sardanes o alguna altra activitat. Passàvem per tant to lo dia allí a l'ermita.

També hi havia un de més valent que s'atrevia a muntar a cavall i galopar fins a l'ermita, pocs, però hi havia algú que ho feia.

Per tant el fet d'anar a l'ermita a part de la devoció, era un acte social, un lloc de trobada, d'esbarjo, passar un dia agradable. Ara ha canviat, com passa amb totes aquestes coses. Apareixen altres maneres de pensar i de fer. No hi a potser

la fe que hi havia o la devoció que hi havia, cada dia hi va menys gent i cada vegada som més grans la gent que hi anem...

Els moments de més devoció on els ubicaria?

Que jo recordi diria entre els anys 50 i els 60, van ser els moment àlgids.

Anava molta gent a reunir-se?

L'ermita s'omplia, es lo que deia, no és solament la devoció que podia tenir una persona. Molta gent, homes, dones, famílies senceres que anaven a l'ermita el dilluns de Pasqua. Molta gent d'aquesta era gent que no tenia costum d'anar a missa els diumenges, però el dilluns de Pasqua sorgia com un neguit de voler anar a l'ermita, tothom volia anar a adorar la Mara de Déu. Però la resta de l'any doncs sense anar a cap missa ni a la parròquia ni res. El fet de l'ermita des de el meu punt de vista és devoció, però hi a alguna cosa més perquè persones que no creien en l'església, el dia de Pasqua volien anar a l'ermita. I quan hi havia algun problema en una família o problema de salut havien d'anar a demanar alguna cosa que els ajudés o que curés al malalt i era gent que no tenien costum.

Hi anava més gent a reunir-se, de pobles del voltant?

Sí. Jo recordo que el dilluns de Pasqua per la tarda venien els de la Canonja. Tenien una porta pròpia perquè la ermita la van situar en un lloc on conflüen els dos termes. Una vegada ja els esperaven els de la Canonja i hi havia una mica de picabaralla, "per què veniu?", que vosaltres no podeu entrar per aquí, que heu d'entrar per allà, etc.

El dilluns de Pasqua era i és la festa per excel·lència, uns es queden a dinar, però ha perdut aquella cosa del jovent que hi havia, coses que s'han anant perdent, molt difícils de conservar, perquè anar contra corrent és complicat. I dol perquè dius només una vegada a l'any que costa anar-hi.

L'entorn ha evolucionat moltíssim no?

Sí. Has de pensar que l'ermita tenia al davant una placeta amb unes pedres perquè la gent no caigués a baix, ja que el camí que conduïa fins a l'ermita

passava més fondo. L'entorn és limitava a camps de conreus. L'ermita també tenia i té terres i totes elles es conreaven. El canvi és molt notable.

L'edifici i l'ermita estaven annexionats no?

Era tot un cos. Després tota la casa es va fer de nou i els porxos que formaven part de l'edifici antic els van conservar i posar a l'altre costat de l'ermita. Davant de l'ermita estava la placeta que s'utilitzava el dia de l'aplec i darrere hi havia el pou, al costat una bassa i a continuació la terra de cultiu.

Hi va haver una època quan encara hi havia la bassa que es va fer al darrere de l'edifici de l'ermita una mica de cobert i hi havia un restaurant. Va durar una colla d'anys, ja que els treballadors de les químiques que hi havia al darrere anaven a dinar. Ho feien els mateixos ermitans que vivien allí, es cuidaven de fer el dinar. Després els ermitans es van anar i per tema de noves normatives no es va poder continuar amb el restaurant. Per això en acabat es van fer aquestes obres per a separar l'ermita de l'habitatge, perquè cada edifici té les seves normatives.

Durant la guerra civil hi va haver moltes cremes d'esglésies i segons he sentit explicar l'ermita no va ser cremada gràcies a què es va demanar no calar foc perquè passaria a la casa annexa.

Pot ser que aquesta fos una petició, però jo em crec més allò altre que t'explicava abans. Aquests fets de la guerra civil a Vila-seca tenen un caire molt diferent de molts llocs. De la mateixa manera que t'he dit que per l'ermita i per la Mare de Déu lo que sigui, de tothom sigui creient o no, perquè a Vila-seca si que van calar-hi foc i es va cremar tot i també hi havia cases al voltant.. Jo em crec més que es va respectar més l'ermita que no l'església. Perquè potser hi ha havia més gent d'aquests revolucionaris més en contra de l'església, però la Mare de Déu... la van fer servir com a quarter general de divisió, però van respectar tot el que hi havia.

He llegit que van cremar les escultures de Sant Joan Baptista, Sant Esteve, Sant Bernat Calvó, bancs... tanmateix en aquells moment la Mare de Déu estava amagada.

Això ho he sentit explicar al meu avi de què de cop l'ermità es van assabentar que baixaven els revolucionaris va agafar i va fer un forat al terra i la va tapar. Quants aquests van marxar la va treure i la va portar a casa. Després la va donar al seu cosí-germà perquè la guardés a Vila-seca a casa seva. Es lo que he sentit explicar.

Perquè es va fundar l'associació del Amics del Santuari de la Mare de Déu de la Pineda?

Això ho va crear el mossèn Francesc Xavier Morell amb la segona portada de la Mare de Déu. Com que sempre es torna el dia 8, dia de la Puríssima, va sortir doncs que l'agradaria fer una associació perquè abans de l'associació ja hi havia el patronat de l'ermita que més o menys feia les mateixes funcions que podem fer ara. Però amb el anys va quedar desdibuixat i aquest mossèn va voler crear una altra. A l'ermita mateix ja va dir que si algú volia formar part de l'associació, en aquell moment encara hi anàvem molta gent, que pugi a l'altar, que farem una foto i més endavant crearem una junta. Això devíem ser a l'any 2004, perquè al 2015 ja es va crear la junta de l'associació si no recordo malament.

Quina diferència hi havia amb el patronat? Doncs que el patronat era una sèrie de persones que vigilaven, es cuidaven, si s'havia de fer alguna reparació etc. La diferència es que amb l'associació cada associat paga una quota anual i amb aquests diners es fan les obres, cobreixen les necessitats que hi ha de manteniment. Es va fer la junta, a mi em van fer president sense haver estat en la reunió i d'ençà hem anat continuant. Es va fer tot legal i els estatuts diuen que els càrrecs s'han de renovar, però seguim sent els mateixos.

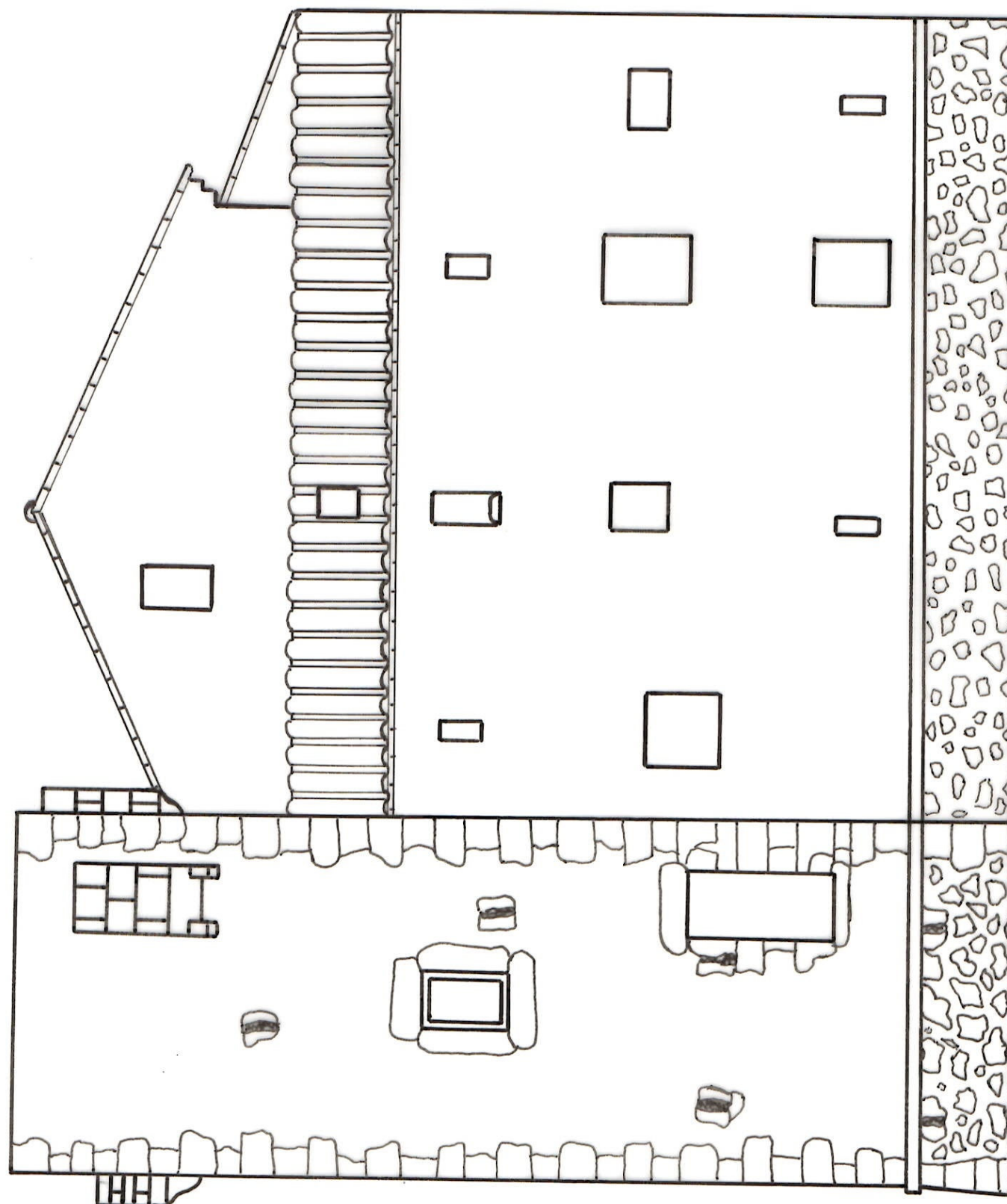
Que pensa sobre la comunitat ortodoxa a l'ermita de la Pineda?

No tinc cap problema, és més ho trobo molt correcte. M'agrada que hi hagi diversitat, diferències. Jo ho he acceptat molt bé. Així almenys sabem que cada diumenge hi ha algú allà que la vigila.

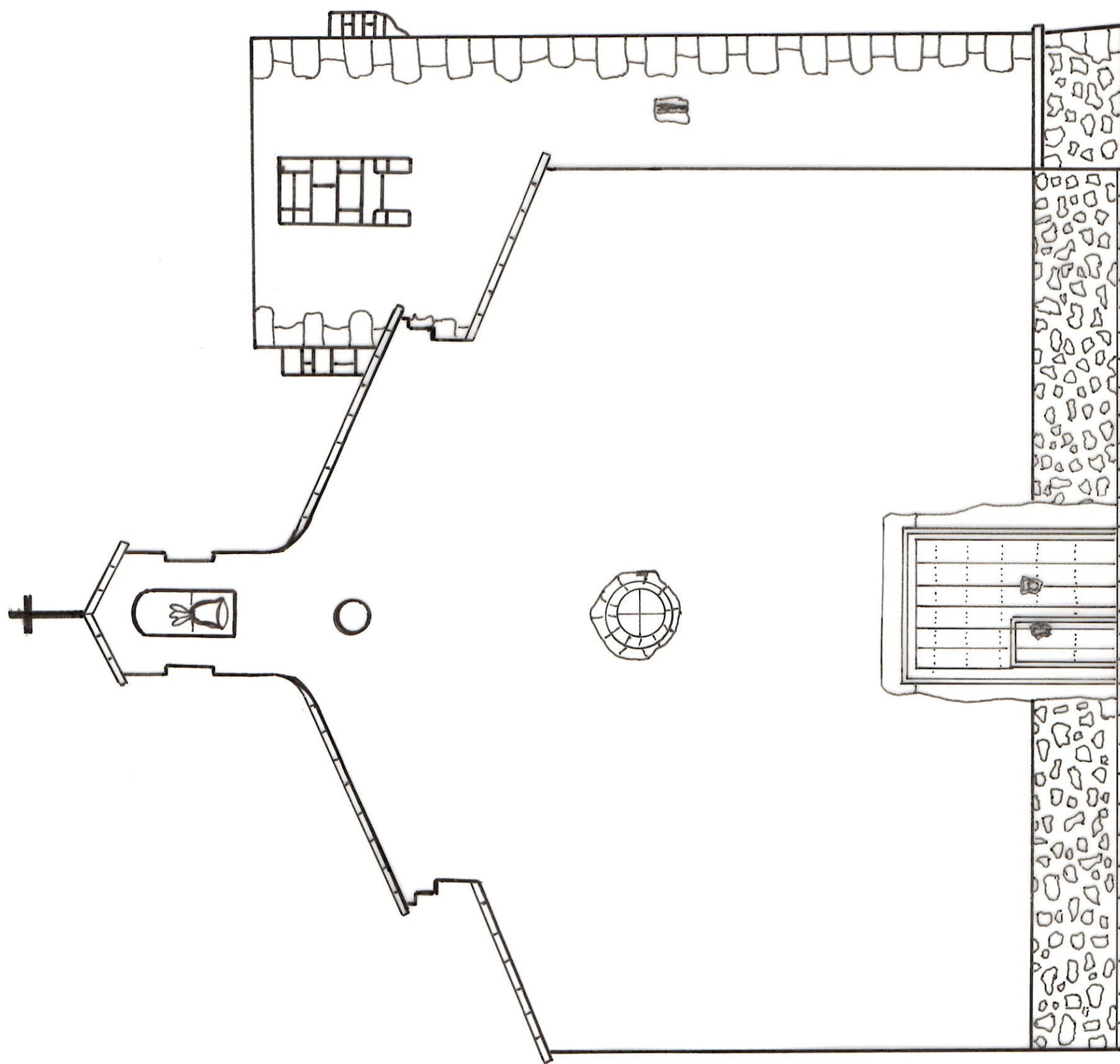
Altres costums i històries.

Me'n recordo també d'haver sentit explicar que a l'ermita s'anava a calçar als nens com un acte de presentació a la Verge. Al santuari s'aprofitava per posar les primeres sabates al nen o nena allà a l'ermita. I anava molta gent a fer-ho.

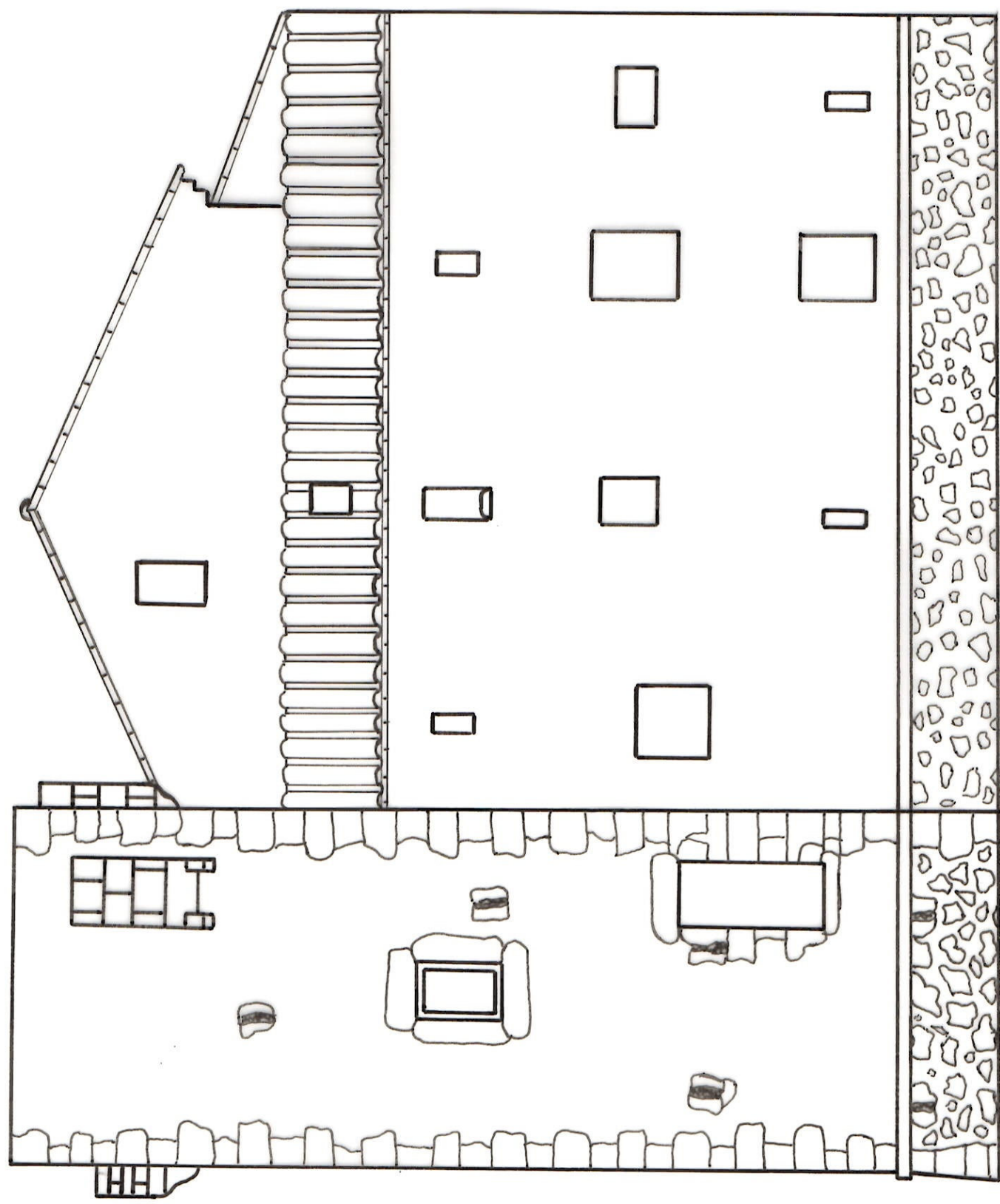
Al cambril hi ha posat un autobús en miniatura. Aquest autobús formava part de la línia regular entre Cambrils, Vila-seca, Tarragona. Va tindre un accident molt greu i no va morir ningú. Llavors amb reconeixement es va fer aquest autobús en miniatura per un senyor d'aquí del poble com a agraïment.

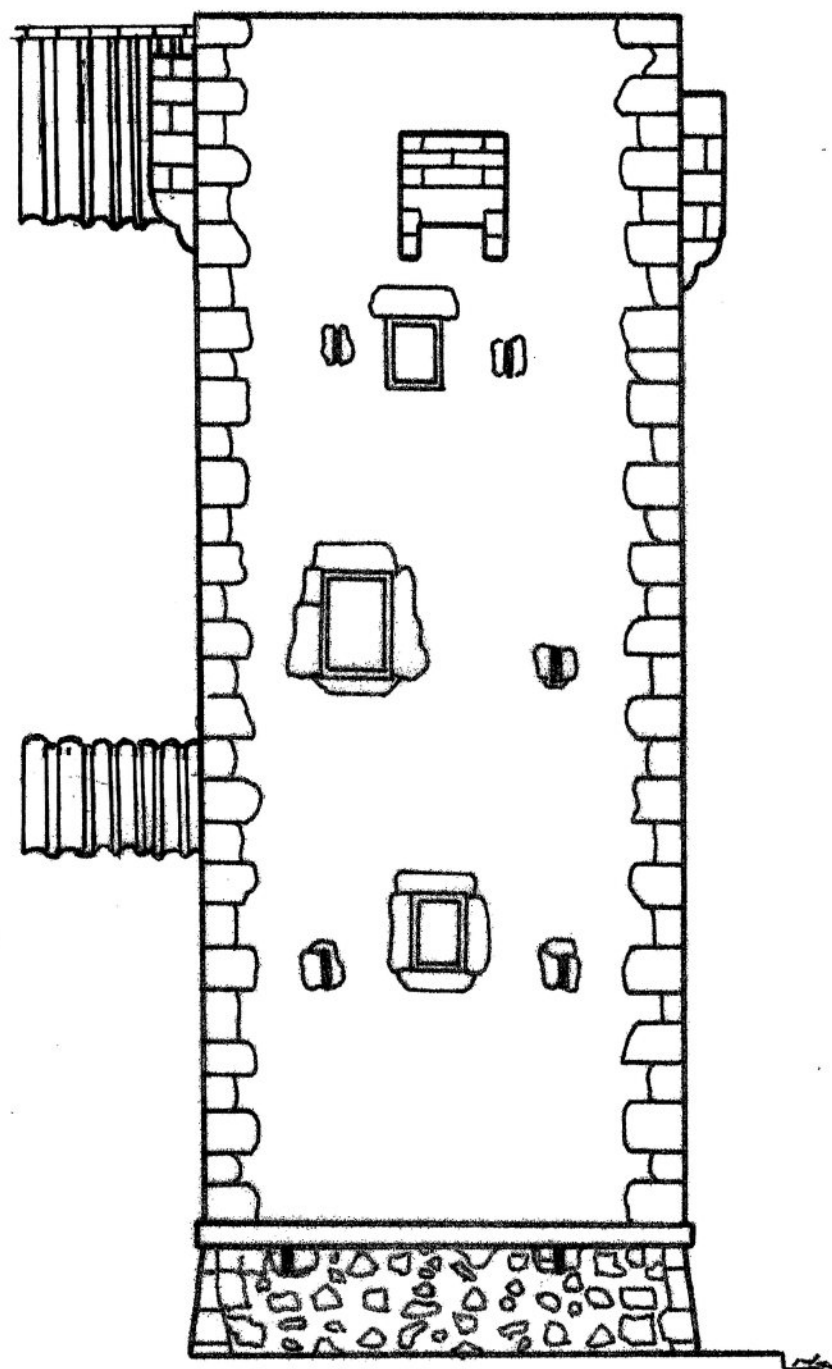
Dibuixat	Institut Ramon Barbat i Miracle	Escala: 1 / 75 Vista posterior
Comprovat	Treball de Recerca 2016 / 2018	
Arquebisbat de Tarragona Santuari de la Mare de Déu de la Pineda		

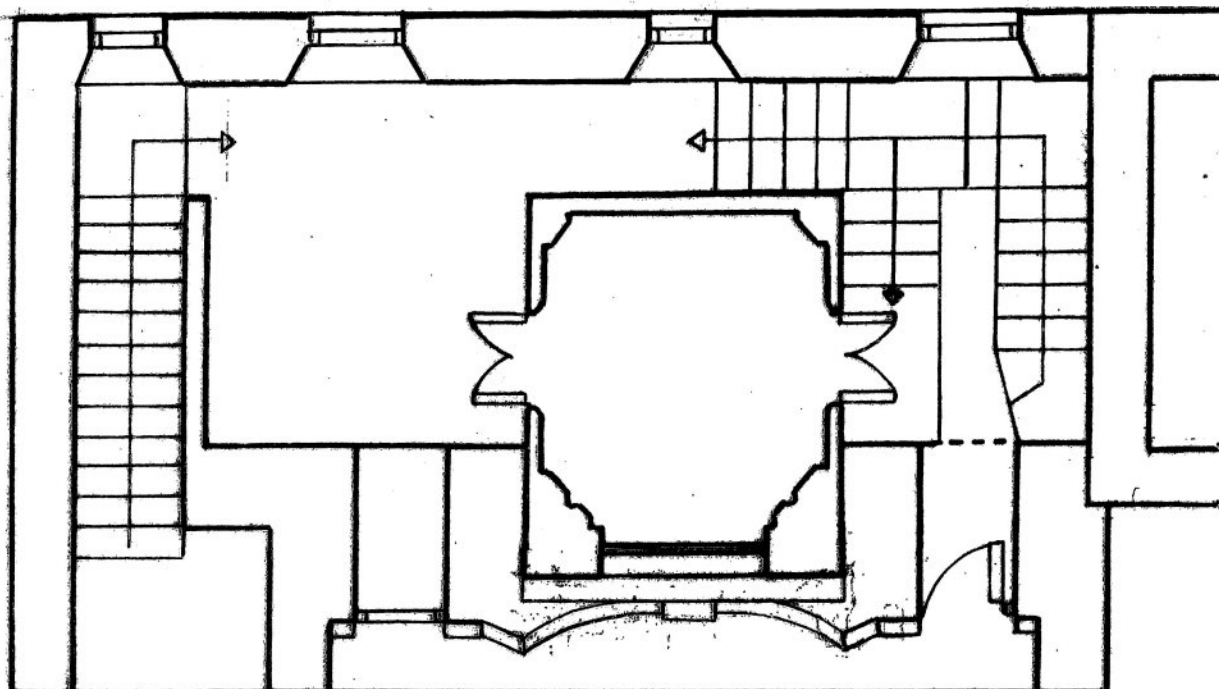
Dibuixat	Institut Ramon Barbat i Miracle
Comprovat	Treball de Recerca 2016 / 2018
Arquebisbat de Tarragona	
Santuari de la Mare de Deu de la Pineda	
Escala: 1 / 75	
Vista d'alcat	

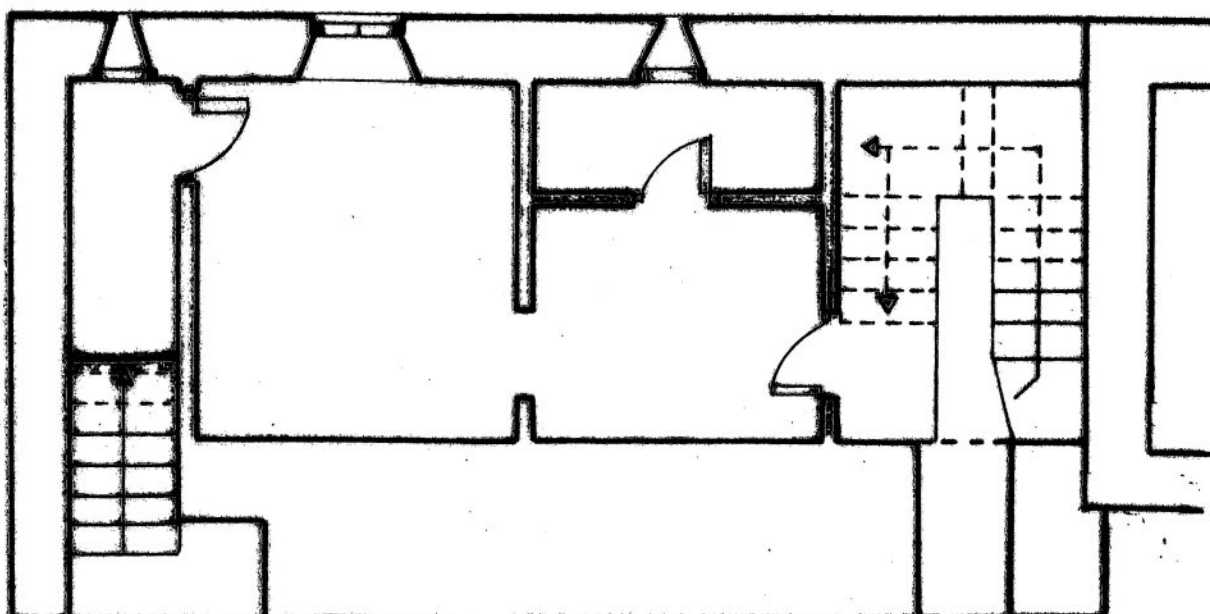
Dibuixat	Institut Ramon Barbat i Miracle
Comprovat	Treball de Recerca 2016 / 2018
Arquebisbat de Tarragona	Escala: 1 / 75
Santuari de la Mare de Déu de la Pineda	Vista posterior

Dibuixat		Institut Ramon Barbat i Miracle
Comprovat		Treball de Recerca 2016-2018
Arquebisbat de Tarragona - Torre de defensa de l'ermita de la Pineda		Escala : 1/

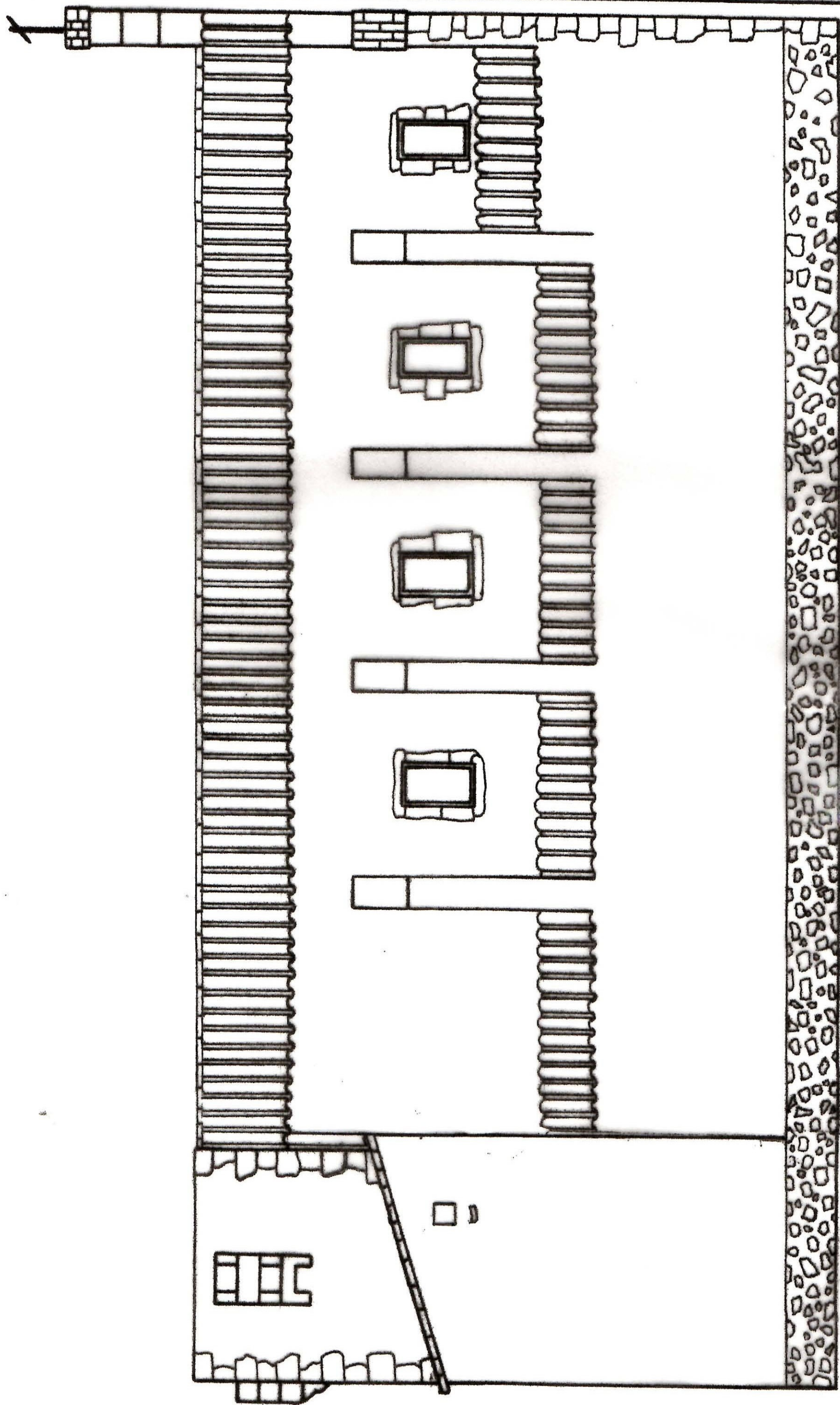

CAM BRIL - Planta 2

CAMBRIL - Planta 1

Dibuixat		Institut Ramon Barbat i Miracle Treball de Recerca 2016-2018
Comprovat		
Arquebisbat de Tarragona		Escala : 1 / 75
Santuari de la Mare de Déu de la Pineda		Cambril-Plantes 1 i 2

Dibuixat

Institut Ramon Barbat i Miracle

Comprovat

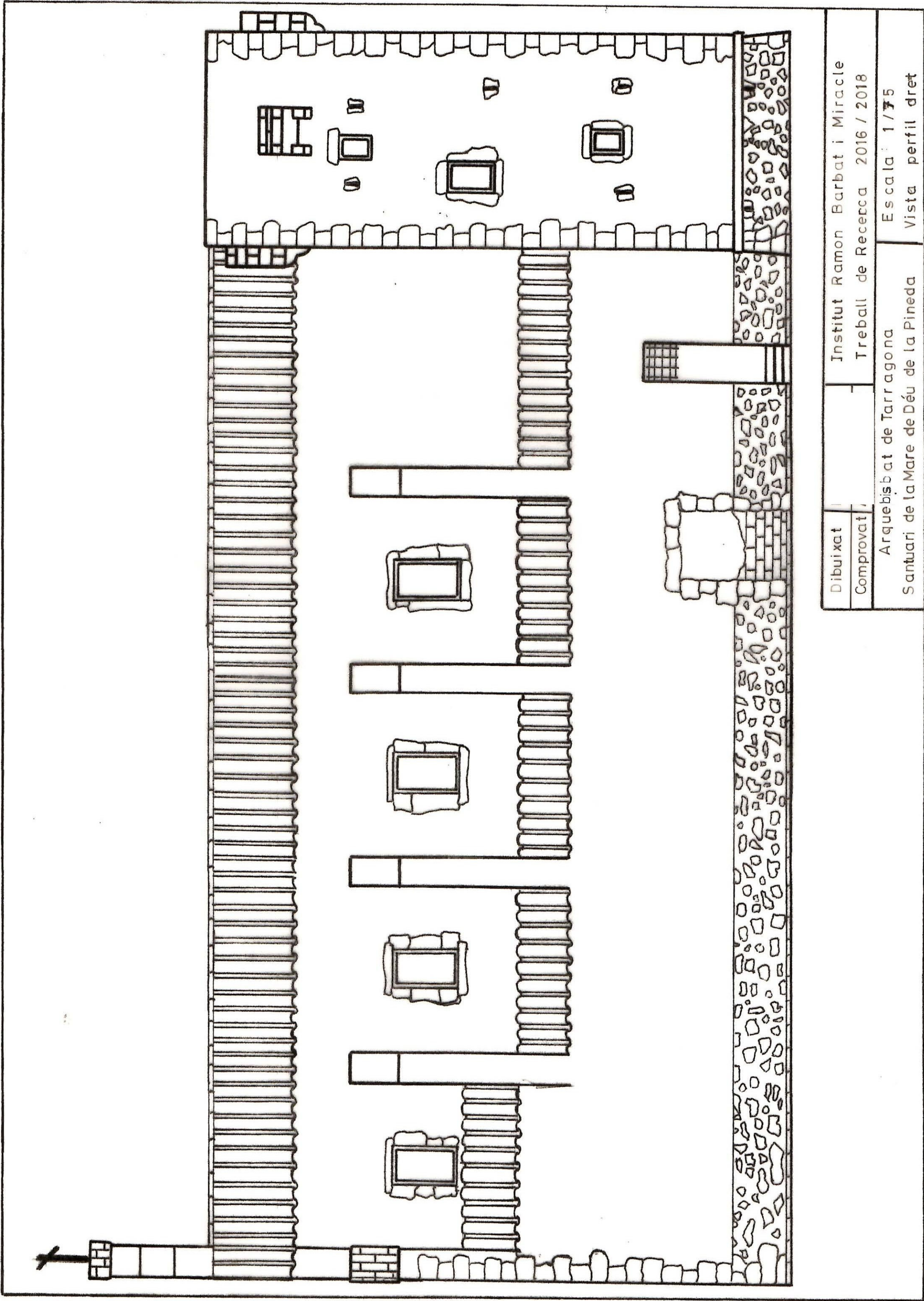
Treball de Recerca 2016 / 2018

Arquebisbat de Tarragona

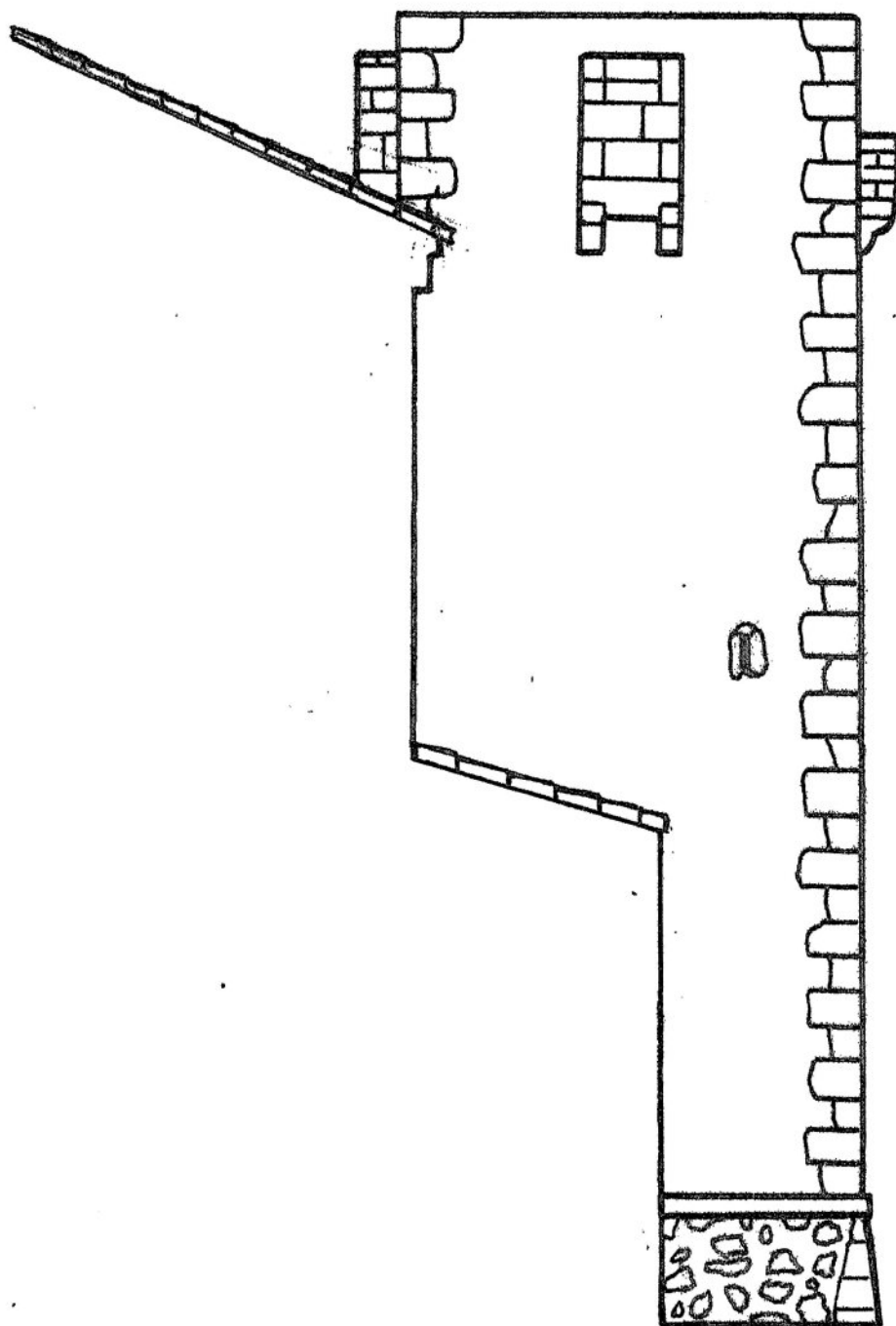
Escalat: 1 / 75

Santuari de la Mare de Déu de la Pineda

Vista perfil esquerre

Dibuixat	Institut Ramon Barbat i Miracle	Treball de Recerca 2016 / 2018	Escala: 1 / 75
Comprovat	Arquebisbat de Tarragona		
Santuari de la Mare de Déu de la Pineda		Vista perfil dret	

Dibuixat

Comprovat

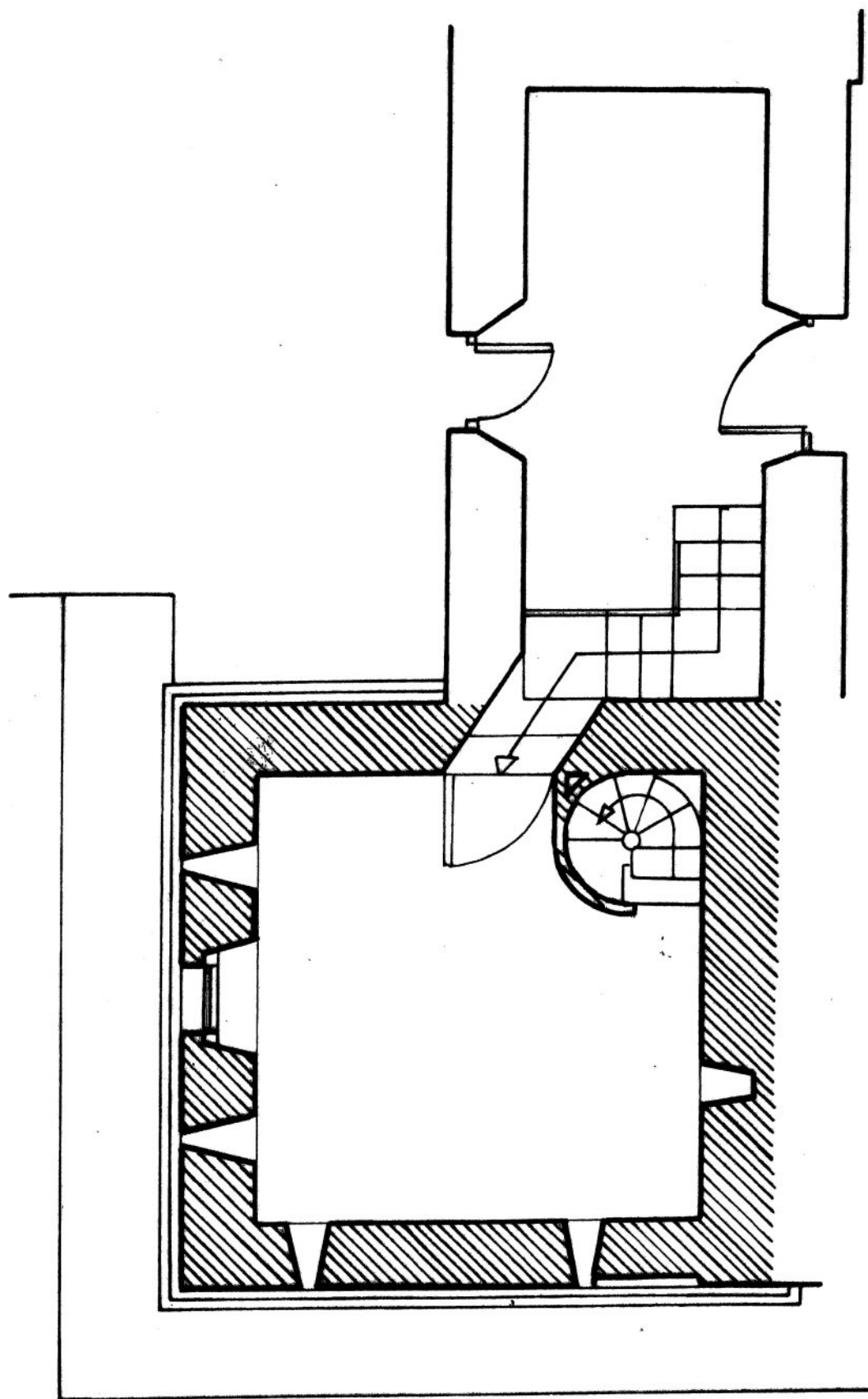
INSTITUT RAMON BARBAT

Treball de Recerca 2016-2018

Arquebisbat de Tarragona - Torre de
defensa de l'ermita de la Pineda

Escala: 1 / 75

Perfil Esquerre

Dibuixat

Institut Ramon Barbat i Miracle

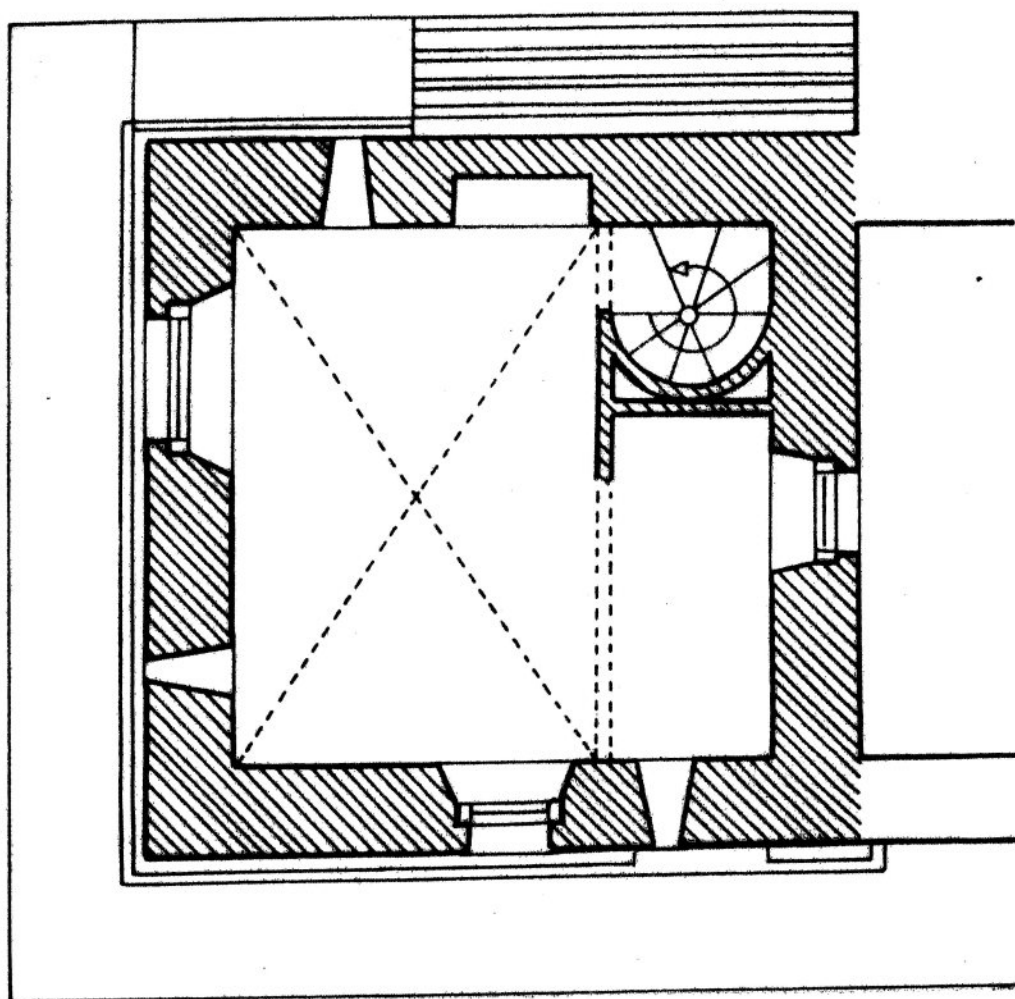
Comprovat

Treball de Recerca 2016-2018

Arquebisbat de Tarragona - Torre de
defensa de l'ermita de la Pineda

Escala: 1 / 50

Planta 1

Dibuixat

Comprovat

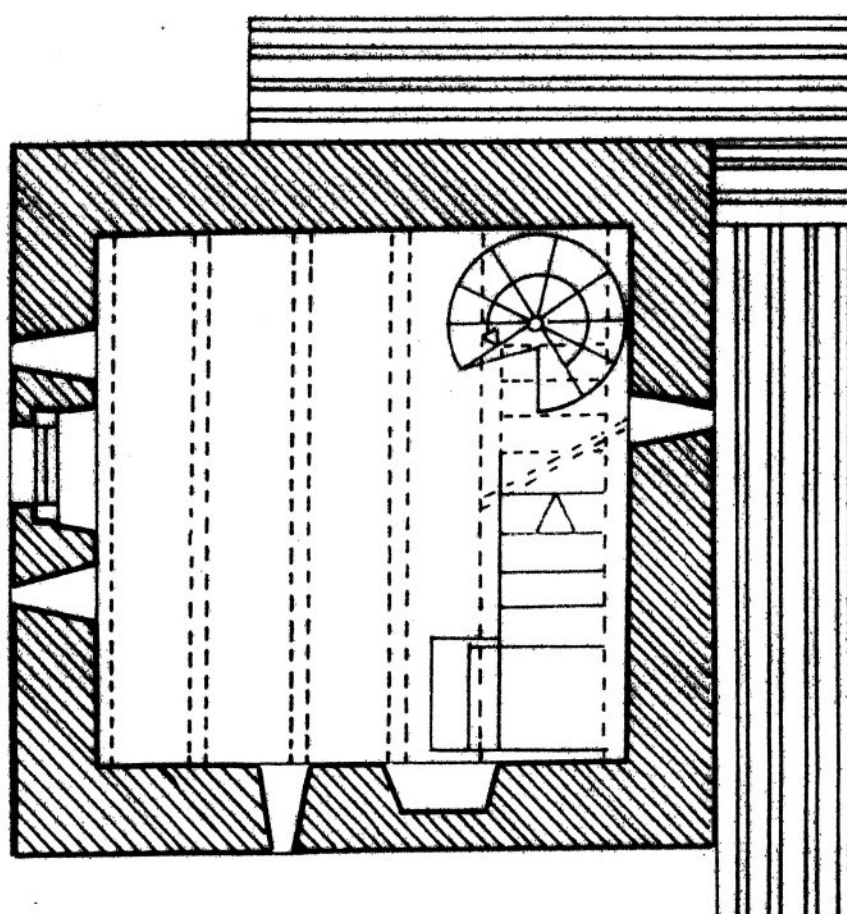
Institut Ramon Barbat i Miracle

Treball de Recerca 2016-2018

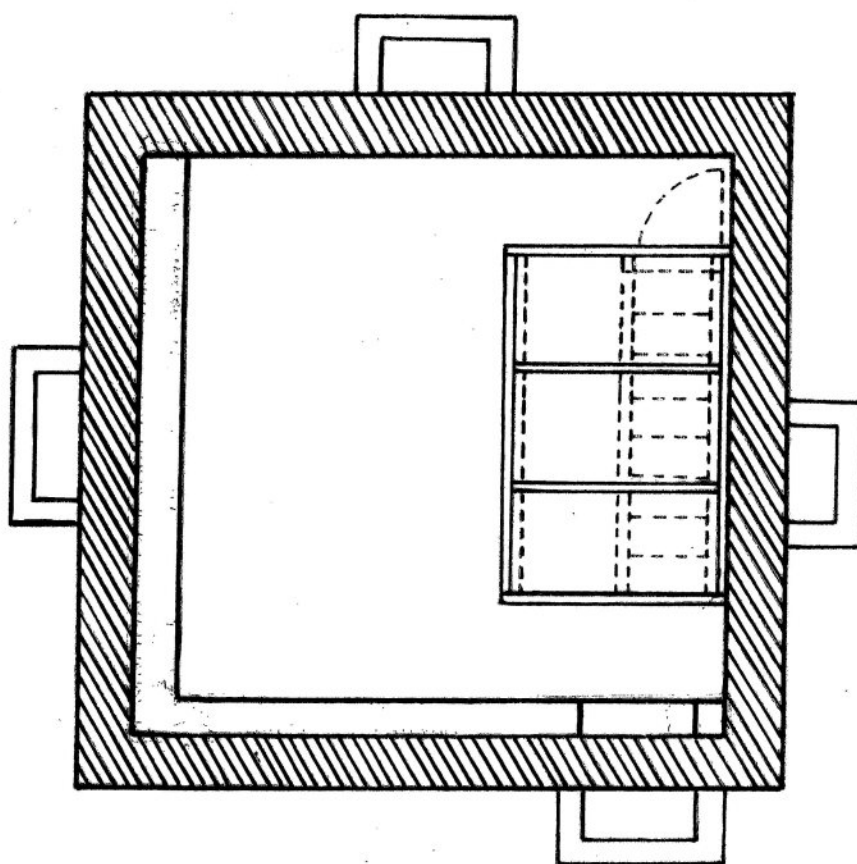
Arquebisbat de Tarragona - Torre de
defensa de l'ermita de la Pineda

Escala : 1 / 50

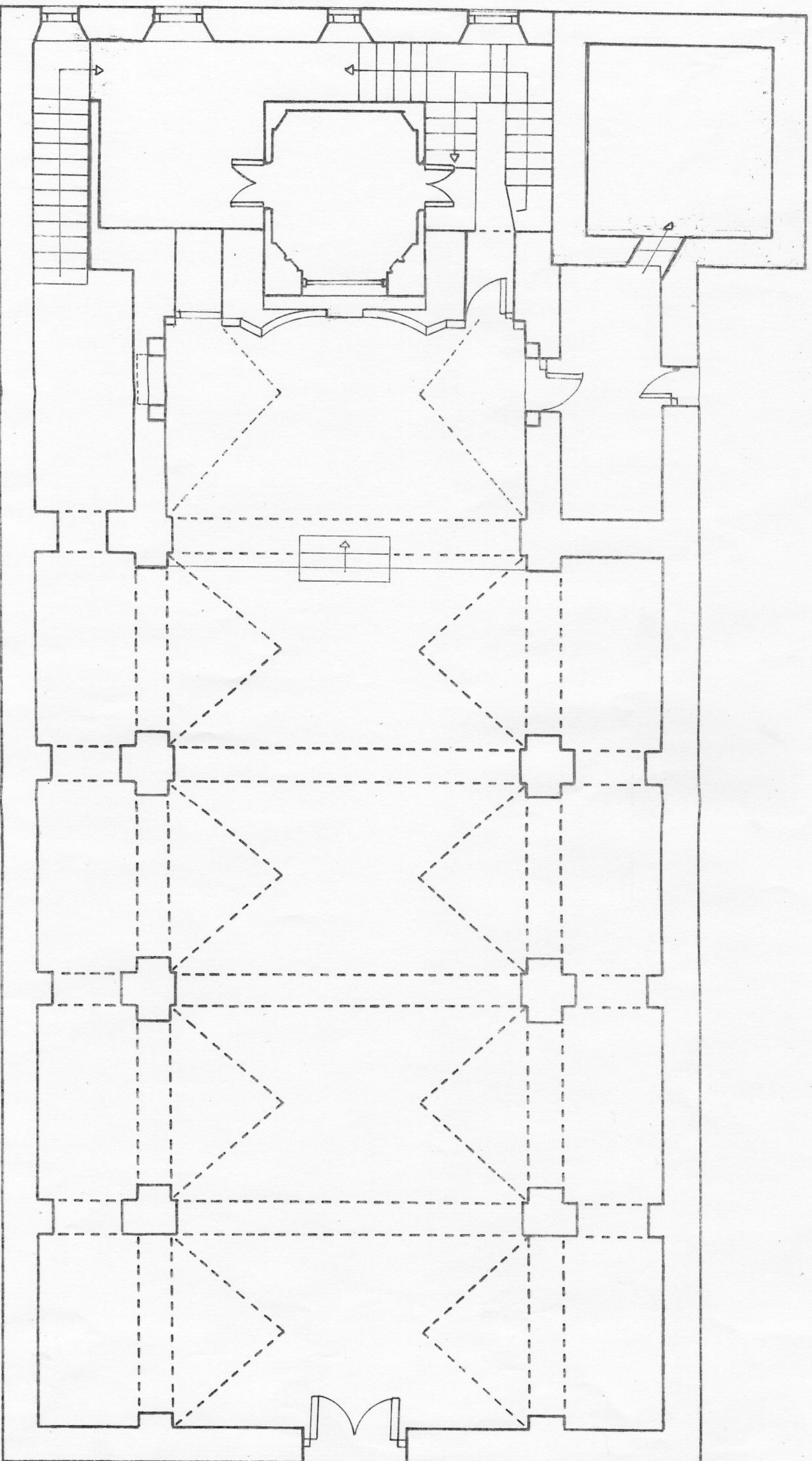
Planta 2

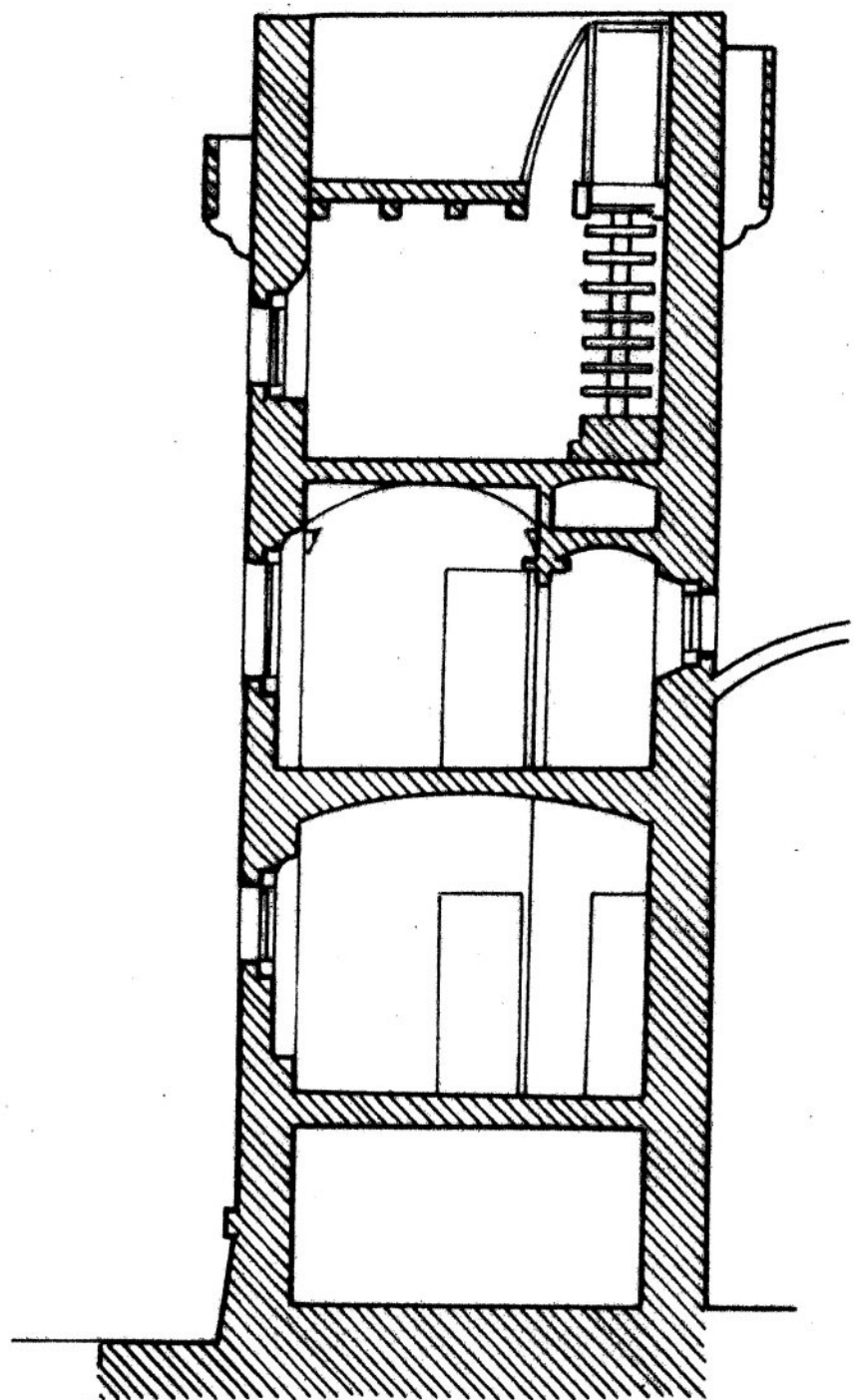
Dibuixat		Institut Ramon Barbat i Miracle
Comprovat		Treball de Recerca 2016-2018
Arquebisbat de Tarragona - Torre de defensa de l'ermita de la Pineda		Escala : 1 / 50
		Planta 3

Dibuixat		Institut Ramon Barbat i Miracle
Comprovat		Treball de Recerca 2016-2018
Arquebisbat de Tarragona - Torre de defensa de l'ermita de la Pineda		Escala : 1 / 50
		Planta 4

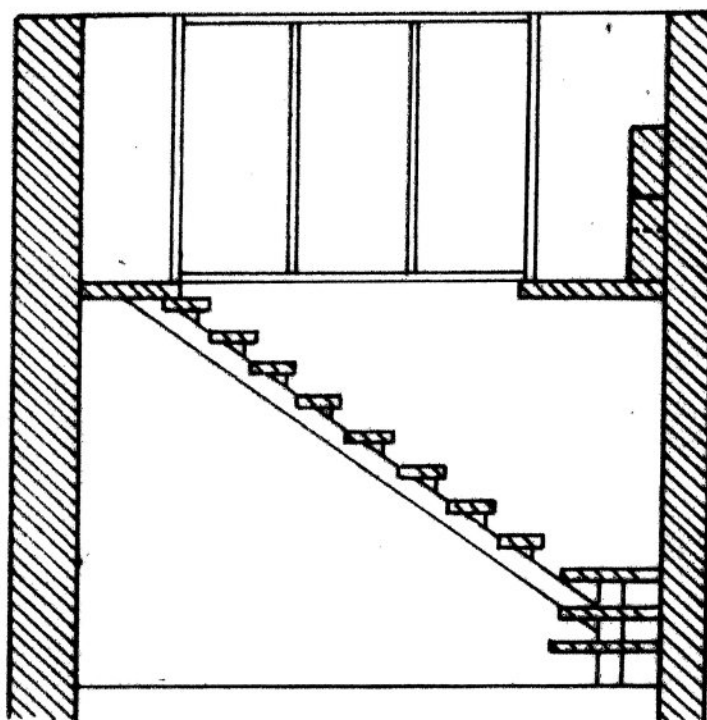
Dibuixat	Institut Ramon Barbat i Miracle		
Comprovat	Treball de Recerca 2016 / 2018		
Arquebisbat de Tarragona		Escala: 1 / 75	
Santuari de la Mare de Déu de la Pineda		Vista de planta	

Dibuixat		Institut Ramon Barbat i Miracle
Comprovat		Treball de Recerca 2016-2018
Arquebisbat de Tarragona - Torre de defensa de l'ermita de la Pineda		Escala : 1/75
		Secció 1

Secció 2

E: 1/50

Detalls

E: 1/20

Planxa 4mm

20 x 40

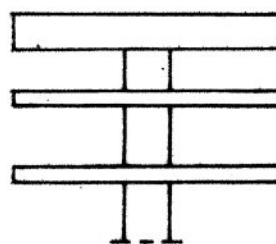
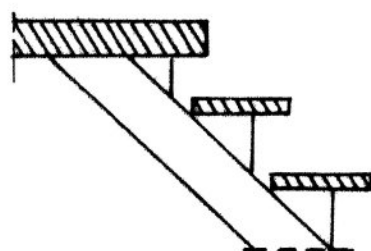

130

130

2UPN 160

Dibuixat

Comprovat

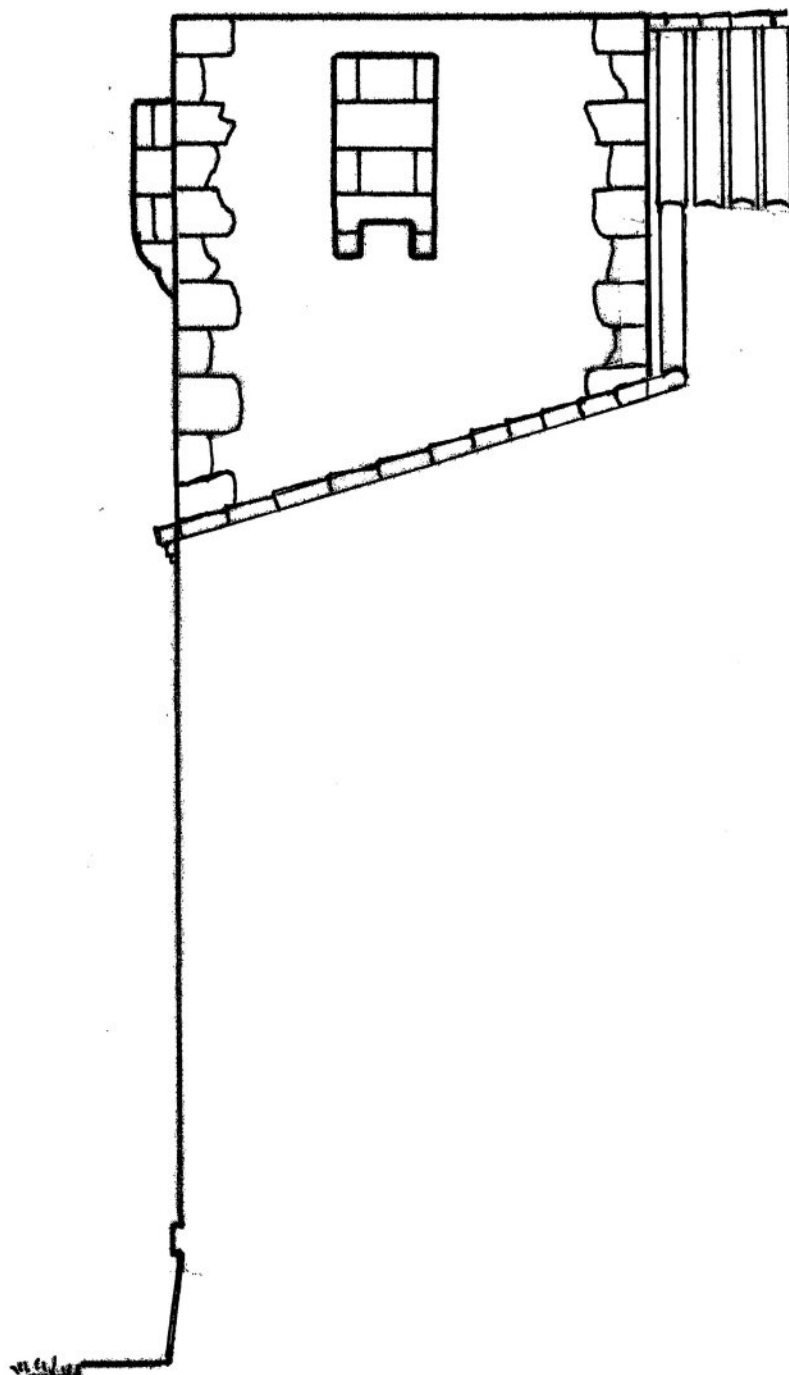
Institut Ramon Barbat i Miracle

Treball de Recerca 2016-2018

Arquebisbat de Tarragona - Torre de
defensa de l'ermita de la Pineda

Escala: 1/50/20

Secció 2 i Detalls

Dibuixat

Comprovat

Institut Ramon Barbat i Miracle

Treball de Recerca 2016-2018

Arquebisbat de Tarragona - Torre de
defensa de l'ermita de la Pineda

Escala : 1/